

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP/BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
2006: 104
ISSN 1404-0891

Funktioner och roller i skolbiblioteket

En studie av två F-6-skolor i Växjö

CHRISTINA LARM

HÖGSKOLAN I BORÅS

© **Christina Larm**

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: Funktioner och roller i skolbiblioteket –
En studie av två F-6-skolor i Växjö

Engelsk titel: Functions and roles in two junior and intermediate
level-schools

Författare: Christina Larm

Kollegium: Växjö

Färdigställt: 2006

Handledare: Brigitte Kühne

Abstract: The purpose with this study is to examine school-leaders', school-librarians' and teachers' expectations and aims for their school-libraries at two different schools in the city of Växjö. The study is based on these five questions:

- How do school-leaders, school-librarians and teachers think about learning?
- What function does the school-library have?
- What roles do school-leaders, school-librarians and teachers have in the school-library?
- How do school-leaders, school-librarians and teachers experience the co-operation in the school-library?
- How would school-leaders, school-librarians and teachers wish that the co-operation should be?

To be able to answer these questions I have done thirteen qualitative interviews and studied literature relevant to the subject. Three different theories are used as a theoretical framework; the traditional perspective, individual constructivism and social constructivism. I have also been inspired by Brigitte Kühne's and Louise Limberg's theories about school-libraries.

The result of this study shows that it is very important that every personal-group in the school is aware of the function of school-libraries and the different role school-leaders, school-librarians and teachers play in the school-library. It is also significant that the different personal-groups frequently discuss and reflect about their beliefs and thoughts of how learning can be accomplished.

One of the most essential aims for the school-library is to work with students. Another important task is to teach information literacy to the students.

Nyckelord: Skolbibliotek, skolbibliotekarie, funktion, roll, samarbete, rektor, pedagog, F-6-skola

Innehåll

1 Inledning.....	3
1.1 Bakgrund.....	4
1.2 Problemformulering.....	4
1.3 Syfte.....	5
1.4 Frågeställningar.....	5
1.5 Avgränsningar.....	5
1.6 Definitioner och förkortningar.....	6
2 Metod.....	8
2.1 Litteratursökning.....	8
2.2 Arbetsätt.....	8
2.2.1 Kvalitativa intervjuer.....	8
2.2.2 Urval och kontakt med skolor och respondenter.....	9
2.2.3 Etik.....	10
2.2.4 Genomförande av intervjuer.....	10
3 Teori och litteraturgenomgång.....	11
3.1 Det traditionella perspektivet.....	11
3.2 Individuell konstruktivism.....	12
3.3 Socialkonstruktivism.....	12
3.4 Inläring och omvärldsuppfattning.....	13
3.5 Faktorer som påverkar skolbibliotekets verksamhet.....	13
3.5.1 Brigitte Kühne.....	14
3.5.2 Louise Limberg.....	14
3.6 Skolbibliotekets roll och funktion.....	15
3.6.1 Skolbibliotekets funktion.....	15
3.6.2 Skolbibliotekariens roll.....	17
3.6.3 Rektorns roll.....	19
3.6.4 Pedagogens roll.....	19
3.7 Skolbiblioteksforum.....	20
4 Resultatredovisning.....	23
4.1 Bokelundskolan.....	23
4.1.1 Lärande.....	24
4.1.2 Skolbibliotekets funktion.....	25
4.1.3 Skolbibliotekariens roll.....	25
4.1.4 Rektorns roll.....	26
4.1.5 Pedagogens roll.....	27
4.1.6 Samarbetet.....	27
4.1.7 Läroplanen.....	28
4.1.8 Inköp.....	28
4.1.9 Skolbibliotekens framtid.....	29
4.2 Lillestadskolan.....	29
4.2.1 Lärande.....	30
4.2.2 Skolbibliotekets funktion.....	30
4.2.3 Skolbibliotekariens roll.....	31
4.2.4 Rektorns roll.....	32
4.2.5 Pedagogens roll.....	32

4.2.6 Samarbetet	33
4.2.7 Läroplanen.....	33
4.2.8 Inköp	33
4.2.9 Skolbibliotekens framtid.....	34
5 Analys och diskussion.....	35
5.1 Lärande	35
5.2 Skolbibliotekets funktion.....	36
5.3 Skolbibliotekariens roll.....	38
5.4 Rektorns roll	38
5.5 Pedagogens roll.....	39
5.6 Samarbetet	40
5.7 Läroplanen.....	41
5.8 Inköp	41
5.9 Skolbibliotekens framtid.....	42
6 Slutsatser	43
7 Förslag till fortsatt forskning	49
8 Sammanfattning	50
Referenslista	53
Tryckta källor.....	53
Digitala källor	55
Muntliga källor	55
Bilagor	56
Bilaga 1	56
Bilaga 2.....	57
Bilaga 3.....	58
Bilaga 4.....	59

1 Inledning

Dagens samhälle har blivit alltmer prestationsinriktat med ett högt tempo. För att kunna nå upp till de resultat som önskas, ställs höga krav och förväntningar på individen. För att förbereda och hjälpa barn och ungdomar till att bli aktiva och självgående individer ställs stora krav på skolan och dess personal. 1994 års läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94) är ett styrdokument i grundskolan. Här kan jag, som blivande bibliotekarie se, att skolbiblioteket har en viktig roll för att hjälpa och stödja eleverna till att bli informationskompetenta.¹ För att eleverna ska få bästa möjliga stöd under sin skolgång är det av yttersta vikt att bibliotekarien och pedagogerna har ett gott samarbete som på så sätt främjar elevernas lärande inom alla områden.

Lpo 94 är allmänt skriven, vilket kan ses både positivt och negativt. Positivt på så sätt att man inte är styrd, utan har möjlighet att fritt lägga upp undervisningen utefter de specifikt rådande förutsättningarna, som exempelvis var i landet man bor. Om man exempelvis är uppvuxen i ett skogslandskap är man mer förtrogen med detta än med till exempel livet i skärgården. Det som kan vara negativt med en så allmänt skriven läroplan är att mycket av det skrivna är en tolkningsfråga. Det står till exempel att läsa om skolans värdegrund och uppdrag att: "Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov."² Detta är i och för sig ett bra påstående men hur kontrolleras det? Tolkning kan ske på många olika sätt och det kan vara mycket svårt att säga vad som är rätt och fel. Om det över huvud taget finns något som kan sägas vara rätt?

I skolan är det rektorn som har det yttersta ansvaret och i läroplanen står att läsa att rektorns ansvar bland annat är att:

skolans arbetsmiljö utformas så att eleverna får tillgång till handledning, läromedel av god kvalitet och annat stöd för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, t.ex. bibliotek, datorer och andra hjälpmedel,³

Det går att utläsa ur läroplanen att biblioteket kan finnas som stöd i elevernas undervisning, men inget nämns om hur det ska gå till. Inte heller betonas vikten av att det ska finnas bibliotekariéer eller samarbete mellan pedagoger och bibliotekariéer. I bibliotekslagen nämns att:

5 § Inom grundskolan och gymnasieskolan skall det finnas lämpligt fördelade skolbibliotek för att stimulera skolelevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen.⁴

Likaså här är lagen allmänt hållen på så sätt att det är fritt att tolka på sitt eget sätt. Lämpligt fördelade skolbibliotek kan vara svårdefinierbart liksom hur dessa kan tillgodose deras behov. Skolministern Ibrahim Baylan betonar vikten av skolbibliotekens funktion att stötta eleverna i deras läsutveckling.⁵ Mot bakgrund av

¹ Se förklaring av informationskompetens under definitioner och förkortningar

² Lpo 94

³ Ibid.

⁴ Bibliotekslag (1996:1596)

⁵ Regeringskansliet: Pressmeddelande 2005-09-30

dessa måldokumentens formuleringar och Baylans presentation av skolbiblioteks satsningar, anser jag det viktigt att förväntningar hos olika yrkeskategorier inom skolans värld diskuteras och konkretiseras för att på så sätt arbeta fram arbetssätt och mål för sin verksamhet.

1.1 Bakgrund

Jag är sedan tidigare utbildad fritidspedagog och har arbetat som sådan i cirka 15 år. När jag sedan beslutade att omskola mig till bibliotekarie kändes ett intresse för skolbibliotek naturligt, då det är en del av skolan och den värld som jag tidigare skaffat mig erfarenhet från. Som fritidspedagog blir man inte alltid betraktad som en angelägen och självklar del i skolans värld. I och med det kan det hjälpa mig att identifiera mig med den roll skolbibliotekarien har. Pedagogerna i skolan har en egen kultur för sig och det har även fritidspedagogen och bibliotekarien. Det är när dessa möts som svårigheter kan uppstå. Alla har sina invanda roller, traditioner och kulturer som ska integreras för att få fram det bästa resultatet.

Jag tror att det är viktigt att skolbibliotekarier, pedagoger och rektorer sätter ord på och diskuterar hur de upplever att samarbetet fungerar och hur de önskar att det ska fungera. För trots att något fungerar bra är det aldrig så bra att det inte kan bli bättre. Jag tror också att det är betydelsefullt att berörda parter diskuterar sin syn på vad lärande är och hur det går till. Synen på lärande hör samman med hur man vill att undervisningen och samarbetet ska gå till och har därför stor betydelse.

1.2 Problemformulering

Skolbiblioteken har en viktig funktion i skolans värld. För att dessa ska kunna bedriva ett effektivt arbete och utnyttja de resurser som finns anser jag att det är av yttersta vikt att samarbetet är väl fungerande och att de olika parterna inom skolan strävar åt samma håll. För att det ska bli verklighet behövs god kommunikation och en vilja att se varandras kompetenser. För att detta ska vara möjligt kan det vara angeläget med stöd för att kunna sträva i rätt riktning.

I Växjö kommun finns Skolbiblioteksforum som har till uppgift att stödja utvecklingen av skolbiblioteken i kommunen.⁶ Elevernas skolgång och lärande gynnas om samarbetet mellan olika yrkeskategorier inom skolan är väl fungerande, och det kommer då att visa sig i elevernas studieresultat och fortsatta liv. En viktig del i arbetet är att dessa olika yrkeskategorier är medvetna om vad skolbiblioteket har för funktion. Jag undrar hur rektorer, pedagoger och bibliotekarier på de undersökta skolorna ser på vilken funktion skolbiblioteket har i lärprocessen, hur de ser på de olika yrkeskategoriernas olika roller i skolbiblioteket samt hur de upplever samarbetet dem emellan på dessa skolbibliotek.

⁶ Skolbiblioteksforums handlingsplan

1.3 Syfte

Syftet med denna undersökning är att belysa rektorers, skolbibliotekariers och pedagogers förväntningar på skolbiblioteket på två F-6-skolor⁷ i Växjö tätort. Eftersom skolan med skolbibliotek är en arena för lärande kommer jag att börja med att undersöka respektive yrkeskategoris syn på lärande. I undersökningen ingår sedan att beskriva hur de ser på skolbibliotekets funktion, hur de ser på vilka roller de har i sitt skolbibliotek och hur samarbetet dem emellan ser ut samt slutligen deras förväntningar på hur samarbetet mellan de olika yrkeskategorierna borde se ut. Härur önskar jag belysa deras eventuella likheter och skillnader, med en önskan om att dessa klargöranden i förlängningen skulle kunna bidra till ett än bättre samarbete.

1.4 Frågeställningar

- Hur anser rektorerna, skolbibliotekarierna och pedagogerna att lärande går till?
- Vilken funktion har skolbiblioteket?
- Vilka roller har rektorn, skolbibliotekarien och pedagogerna i skolbiblioteket?
- Hur upplever rektorerna, skolbibliotekarierna och pedagogerna samarbetet mellan skolan och skolbiblioteket?
- Hur önskar rektorerna, skolbibliotekarierna och pedagogerna att samarbetet mellan skolan och skolbiblioteket ska vara?

1.5 Avgränsningar

Avgränsningar av arbetet skedde på så sätt att jag undersökte två F-6-skolor i Växjö tätort. Den ena skolan jag valde ut för min undersökning valde jag på grund av att jag visste att de hade haft skolbiblioteksverksamhet under relativt lång tid. Rektorn var positiv till att vara en del i denna undersökning. När nästa skola skulle väljas ut kontaktade jag först en skola som låg på andra sidan av staden. Här ville rektorn inte vara med på grund av tidsbrist. Ytterligare en skola kontaktades som inte heller ville vara med på grund av att pedagogerna ansåg att de inte hann med. Nästa skola som kontaktades valdes ut med tanke på att där hade inte funnits skolbiblioteksverksamhet under någon längre period. Valet av denna skola som inte haft skolbiblioteksverksamhet under någon längre tid kan också ses som intressant i ett jämförande syfte. Alltså att jämföra och se likheter respektive skillnader mellan dessa båda skolor med tanke på att skolbiblioteken har funnits på skolan under så olika lång tid. På denna andra skola var rektorn genast positiv till att vara med i denna undersökning.

Jag valde att intervjua rektorn och skolbibliotekarien samt fyra pedagoger på vardera skola, två från stadiet F-3 och två från 4-6. Jag intervjuade endast vuxna och inga elever. Jag undersökte inte elevernas uppfattningar om skolbiblioteket eftersom mitt mål var att se vad de olika yrkeskategorierna ansåg om skolbiblioteksverksamheten och då utslöt jag elevernas åsikter. De undersökta skolornas bibliotek är en del i Skolbiblioteksforum. Med tanke på det kommer Skolbiblioteksforums bakgrund och mål att beskrivas med hjälp av dokument och litteratur om Skolbiblioteksforum samt intervju av dess chef Monica Holm.

⁷ Se förklaring av F-6-skolor under definitioner och förkortningar

1.6 Definitioner och förkortningar

Det finns en del ord, benämningar och uttryck som återkommer. För att det inte ska råda tvivel om vad som avses går jag igenom vad dessa står för i denna uppsats.

Skolbibliotekarie

En fackutbildad bibliotekarie som arbetar på skolbibliotek. Benämns även i uppsatsen som bibliotekarie.

Skolbibliotek

Kulturrådets definition:

Skolbiblioteket är den eller de platser i eller i direkt anslutning till skolan där det finns resurser i form av medier, teknik och personal för att förmedla, söka och värdera information och läsupplevelser av alla slag. Skolbibliotekets uppgift är att svara för biblioteksservice i första hand för utbildningens behov inom den egna organisationen och att i samverkan med landets biblioteksväsende i övrigt ge biblioteksservice.⁸

Benämns i uppsatsen även som bibliotek.

Bibliotekspedagog

Med bibliotekspedagog avses någon som har viss nedsatt tid i sin ordinarie tjänstgöring för att arbeta på skolbiblioteket.

Pedagog

Med pedagog avses någon som arbetar i skolan med pedagogisk verksamhet. I viss litteratur nämns de som lärare, men jag säger pedagog då det i skolan finns de som arbetar med pedagogisk verksamhet utan att vara lärare. Det kan vara fritidspedagoger, barnskötare eller obehöriga lärare.

Skolledning

Med skolledning menas rektor och biträdande rektor.

Informationskompetens

Jag syftar till vad som sägs i skolans uppdrag i Lpo 94 om att:

Eleverna skall kunna orientera sig i en komplex verklighet, med ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt. Studiefärdigheter och metoder att tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktiga. Det är också nödvändigt att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ.⁹

Om man uppnår dessa mål menar jag att man besitter informationskompetens.

Bokprat

Av skolbibliotekarien arrangerade föreläsningar av olika böcker för elever i avsikt att locka till läsning.

⁸ Skolbiblioteken i Sverige: kartläggning, analys och probleminventering 1999, s. 10

⁹ Lpo 94

Lpo 94

1994 års läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet. Den benämns ibland som läroplanen.

Lpfö 98

1998 års läroplan för förskolan.¹⁰

F-6-skola

Det är en skola med elever och klasser från förskoleklass till och med årskurs sex.

7-9-skola

Det är en skola med elever och klasser från årskurs sju till och med årskurs nio.

Låg- och mellanstadiet

Trots att det nu officiellt inte heter låg respektive mellanstadiet är det så etablerat i det dagliga talet så när lågstadiet nämns menas åk 1-3 och när mellanstadiet nämns menas åk 4-6.

Respondenter

De olika personer som i denna undersökning har blivit intervjuade. De kallas även ibland för de intervjuade.

PBL

Det är en förkortning av metoden problembaserat lärande. Rent praktiskt sker PBL i basgrupper med 6-7 studerande och en handledare. Arbetet sker främst i basgrupperna och utgångspunkten är en situation eller ett problem från verkligheten. Utifrån detta problem arbetar basgruppen tillsammans och det är medlemmarna som bestämmer hur inhämtandet av kunskap ska ske. Det innebär att den lärande placeras i centrum i och med att det är dennes förförståelse som är grunden för det fortsatta lärandet. Det är den lärande som styr lärprocessen och det görs genom att man använder sig av problem som utgångspunkt.¹¹ De som arbetar efter metoden PBL lär sig grupsamverkan, att själva söka kunskap utifrån ställda problem och sedan att redovisa det de kommit fram till.¹²

¹⁰ 1998 års Läroplan för förskolan (Lpfö 98) Senaste lydelse av förordning om läroplan för förskolan 1998-06-11

¹¹ Hård af Segerstad, Helene m fl 1997, *Problembaserat lärande*, s. 9ff

¹² Egidius, Henry 2002, *Pedagogik för 2000-talet*, s. 197

2 Metod

Här beskrivs vilka olika metoder jag har använt mig av för att på bästa sätt få svar på uppsatta frågeställningar.

2.1 Litteratursökning

För att få en bakgrund till undersökningen sökte jag först efter litteratur som behandlar skolbibliotek. Jag sökte i bibliotekskatalogerna på Stadsbiblioteket i Växjö och på Växjö Universitet. Träffarna var många och begränsade dessa genom att inrikta arbetet främst mot litteratur som behandlade funktionen, attityder och förväntningar om hur skolbiblioteksverksamheten bör utformas.

I det fortsatta informationsinhämtandet sökte jag efter magisteruppsatser som behandlade samma eller liknande ämnen och även här fanns många träffar. I dessa uppsatser referenslistor fann jag mer litteratur som jag hade användning av.

2.2 Arbetsätt

Här nedan kommer en genomgång att ske av vilka arbetsätt som har använts. Både i insamlandet av empirin, hur urvalet har gått till, hur kontakt togs med respondenterna och tankar om etik.

2.2.1 Kvalitativa intervjuer

Eftersom ett mål var att få kunskap om rektorers, skolbibliotekariers och pedagogers syn på lärande samt deras upplevelser och önskemål om hur samarbetet dem emellan fungerar, var kvalitativa intervjuer att föredra. Vid intervjuer finns möjlighet att följa upp de svar och resonemang som kommer fram med följdfrågor, så att den information som eftersträvas blir så komplett som möjligt.

Kvalitativa intervjuer syftar till att förstå respondentens syn och åsikt om det som avses att undersökas.¹³ När man planerar inför intervjuer bör två infallsvinklar beaktas. Dels graden av standardisering, som avser frågornas formulering och ordningsföljd. Dels graden av strukturering som avser hur öppna frågorna är, och möjligheten för respondenten att fritt tolka dess innehåll. Om intervjuaren under intervjuens gång formulerar frågorna har intervjun låg standardisering eller är helt ostandardiserade. Är intervjun helt standardiserad ställs likadana frågor i samma ordning till samtliga respondenter. Denna typ av intervjuer görs ofta när intervjuaren vill ha möjlighet att jämföra. Struktureringsgraden klarlägger hur stort utrymme respondenten har för att svara på frågorna. Vid fasta svarsalternativ är frågorna helt strukturerade. Motsatsen är om frågorna formuleras öppet, såsom ”Berätta om...”.¹⁴

Intervjufrågorna i denna undersökning utformades relativt standardiserade för att ge en möjlighet att jämföra de olika intervjuernas resultat. Däremot var jag öppen för om

¹³ Kvale, Steinar 1997, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, s. 32

¹⁴ Patel, Runa & Davidson, Bo 2003, *Forskningsmetodikens grunder*, s. 71ff

respondenten kom in på frågor som skulle ställas längre fram i intervjun. Frågornas utformning hade låg grad av strukturering för att respondenterna inte skulle styras in i fasta svar.

2.2.2 Urval och kontakt med skolor och respondenter

Jag valde att undersöka skolbiblioteksverksamheten på två skolor i Växjö tätort som är anslutna till Skolbiblioteksforum. Dessa skolor hade varit anslutna under olika lång tid, vilket jag ansåg intressant eftersom det kunde vara skillnader i verksamheterna som hade att göra med hur länge respektive skola hade haft skolbibliotek. Målet var att intervjua rektor och skolbibliotekarie på respektive skola och fyra pedagoger jämnt fördelade över låg och mellanstadiet. En önskan i ett första skede var att det skulle bli en jämn könsfördelning bland de intervjuade pedagogerna. Men eftersom könsfördelningen bland pedagoger i F-6-skolor ofta inte är jämn är fördelningen i denna undersökning heller inte det. Pedagogerna består av sju kvinnor och en man.

Den ena skolan, Bokelundskolan, hade anslutits till Skolbiblioteksforum för fyra år sedan och den andra skolan, Lillestadskolan, anslöts för ett år sedan. Den första kontakten togs via telefon, med rektorn på respektive skola.

Rektorn på Bokelundskolan ansåg det bäst att jag kom till skolans personalrum för att själv informera personalen om mitt arbete. Jag kunde på så sätt få kontakt med respondenter. Ett kort brev angående syftet med besöket satte rektorn upp på anslagstavlan i personalrummet. Rektorn bad om att i förväg få intervjufrågorna och dessa fick han via e-post. Skolbibliotekarien på denna skola tog jag kontakt med via telefon. I personalrummet fick jag kontakt med fyra pedagoger som var villiga att intervjuas.

På Lillestadskolan genomfördes först intervjun med rektorn som först hade kontaktats via telefon. Med bibliotekarien togs kontakt via telefon och intervjun skedde därefter. Bibliotekarien hjälpte sedan till med att kontakta fyra pedagoger som också intervjuades.

Eftersom urvalet av pedagoger utfördes på ovan nämnda sätt finns vissa problem att beakta. Eftersom det var jag eller skolbibliotekarien som tog kontakt med dessa respondenter som också samtyckte till att delta i undersökningen finns en risk att resultatet blir vinklat. Det på grund av att de som valde att vara med i undersökningen i grunden är mer eller mindre positiva till skolbiblioteksverksamheten. Svårigheten ligger i att få kontakt med de som har en neutral eller negativ bild av skolbiblioteket. Om dessa personer hade blivit engagerade i denna undersökning hade resultatet kunnat bli mer nyanserat. För att kunna involvera dem skulle rektorn få beordra exempelvis alla pedagoger på skolan att delta, men om det skulle ske skulle förmodligen resultatet ändå inte bli tillfredsställande då beordrande sällan ses positivt.

Jag fick tag på det antal respondenter jag önskade men emellanåt var det lite svårt då många av pedagogerna kände sig så pressade tidsmässigt att de inte ville ställa upp för att bli intervjuade.

För att få bakgrunden till skolbiblioteksverksamheten i Växjö kommun intervjuade jag Skolbiblioteksforums chef.

2.2.3 Etik

Till att börja med söktes först rektorernas godkännande till att göra denna undersökning på deras respektive skolor. Alla intervjuerna genomfördes med hjälp av bandspelare och respondenterna informerades om att ingen annan än jag skulle lyssna på dessa inspelningar. Rektorerna och skolbibliotekarierna gav tillåtelse att skriva ut vilka skolor som undersöktes. Det kan ses som ett problem att identifiera skolorna på detta sätt, exempelvis för att pedagogernas identitet inte ska kunna fastställas. Jag såg det som viktigt att kunna skriva ut skolornas namn då det var intressant för undersökningen att beskriva skolornas mål med verksamheten. Om exempelvis Bokelundskolans identitet inte skulle röjas skulle det inte vara möjligt att nämna dess mål med sin verksamhet. Detta på grund av dess fokus på språket med tanke på att skolans elever till största del har ett annat modersmål än svenska.¹⁵ I undersökningen framgår inte pedagogernas identitet på något annat sätt än på vilken skola och vilket stadie de är verksamma.

2.2.4 Genomförande av intervjuer

Alla intervjuer genomfördes relativt ostört i klassrum, bibliotek, arbetsrum och vid ett tillfälle hemma hos respondenten. Olika intervjumallar användes för rektor, skolbibliotekarie, pedagog och bibliotekschef men var inte helt bunden till dessa. Intervjuerna spelades in på bandspelare. Ingen reagerade negativt på detta och på så sätt skedde intervjuerna på ett mer fritt sätt än om bandspelare inte hade använts. Det var på så sätt lättare att komma med kompletterande följdfrågor då intervjun blev mer som ett samtal när svaren inte behövde skrivas ned.

Samtliga intervjuer transkriberades och efter det utfördes meningskoncentrering som innebär att vid analysen kortas uttalandena ned till kortare meningar och delas upp i olika tema, men tar med det väsentliga som då har omformulerats mer koncist.¹⁶ Konkret genomfördes detta på så sätt att allt som inte alls hade med undersökningen att göra ströks. Sedan skrevs, med hjälp av intervjufrågorna, ett antal teman ut som respondenternas svar delades in under. De olika uppställda temana var representerade i båda skolorna och Skolbiblioteksforum. Efterhand kunde respondenternas svar koncentreras alltmer så att resultatet blev mer lättbearbetat.

¹⁵ Se beskrivning av skolorna i kapitel 4.1 och 4.2

¹⁶ Kvale 1997, s. 174

3 Teori och litteraturgenomgång

Eftersom man numera anser att skolbiblioteket med skolbibliotekarien har en pedagogisk funktion och är ett pedagogiskt verktyg måste det vara angeläget att diskutera synen på lärande. Eftersom målet är att undersöka rektorns, skolbibliotekariens och pedagogernas förväntningar på skolbibliotekets funktion och dessa yrkeskategoriers roller i skolbiblioteket anser jag det viktigt att i ett första skede ta reda på ovan nämnda personers syn på lärande.

Nedan kommer en kort genomgång av tre inriktningar som beskriver lärande på olika sätt. Dessa tre inriktningar menar jag ger en övergripande syn på olika sätt att se på lärandet. De pedagogiska synsätt jag redogör för är det traditionella perspektivet, den individuella konstruktivismen och socialkonstruktivismen. Det finns naturligtvis många andra användbara pedagogiska synsätt och teorier som exempelvis ramfaktorteorin.¹⁷ Detta är en intressant teori som bland annat belyser vikten av olika ramar som påverkar exempelvis skolan och undervisningen. Det kan tyckas som en viktig del i denna studie men jag har inte använt den på grund av att det traditionella perspektivet, den individuella konstruktivismen och socialkonstruktivismen enligt min mening tillräckligt väl begränsade teorin i denna studie så att den blev hanterbar i sin omfattning.

Vidare kommer en kort beskrivning av det som Ference Marton, Lars Owe Dahlgren, Lennart Svensson och Roger Säljö kom fram till i deras forskning om inläring i början av 1970-talet. En redovisning av några olika faktorer som enligt Brigitte Kühne och Louise Limberg påverkar skolbibliotekets verksamhet följer därefter.

Vidare kommer den litteratur och de dokument som har använts för att beskriva skolbibliotekets funktion att redovisas samt rektorns, skolbibliotekariens och pedagogens roll i skolbiblioteket samt även Skolbiblioteksforums verksamhet.

3.1 Det traditionella perspektivet

Den amerikanske experimentalpsykologen Burrhus Frederic Skinner (1904–90) kan ses som grundare till detta sätt att tänka på lärande. Han utvecklade sin teori med hjälp av experiment på djur och menade att all inläring sker med hjälp av yttre stimulering; såsom straff och belöning.¹⁸

Om man som pedagog arbetar utifrån det traditionella perspektivet menar man att det finns en sanning som kan förmedlas, i detta fall till eleverna, bland annat med hjälp av läroböcker. Om eleverna lär sig vad som beskrivs i läroböckerna kan de därefter återge verkligheten. Detta mäts i prov som eleverna får göra. Enligt det traditionella perspektivet uppfattar pedagogen elevens medvetenhet som tomt och som något som ska fyllas med kunskap. Det genomförs med hjälp av straff och belöningar.¹⁹

¹⁷ Westlund, Ingrid 2004, *Tiden i måluppfyllelsens tjänst*, Studies in Educational Policy and Educational Philosophy E-tidskrift 2004:1, s. 5

¹⁸ Nationalencyklopedin. Bd 16, s. 537

¹⁹ Sellbjer, Stefan 2002, *Real konstruktivism: ett försök till syntes av två dominerande perspektiv på undervisning och lärande*, s. 53ff

3.2 Individuell konstruktivism

Konstruktivismens ursprung finns i de filosofiska tankar som Immanuel Kant (1724-1804)²⁰ ägnade sig åt. Han menade att individen aldrig kan säga hur något verkligen är utan endast hur det uppfattas hos den enskilde individen.²¹ Med det tror jag att han ansåg att det inte finns någon verklig sanning utan den verklighet som existerar finns i betraktarens öga.

Individuell konstruktivism kan beskrivas genom Jean Piagets (1896-1980)²² teorier.²³ Konstruktivismen innebär att individen själv konstruerar förståelse för omvärlden genom lärande. Stommen i Piagets lärandeteori är jämviktsprocessen som innebär att individen ständigt strävar efter att ha jämvikt i interaktionen med omvärlden. Detta sker genom att individen anpassar sig till omvärlden och även anpassar omvärlden till sina egna behov. Den process där individen anpassar sig till omvärlden kallas för ackommodation och assimilation är när omgivningen anpassas till individen. Lärande, enligt Piaget, handlar om en processförståelse som innebär att kunskapen om olika ting ständigt vidareutvecklas och omskapas i interaktion med omvärlden.²⁴ Denna process är aktiv på så sätt att individen skapar sin kunskap med hjälp av sina egna upplevelser. Pedagogerna ska använda sig av elevernas inneboende nyfikenhet och intresse av att få kunskap om olika ting.²⁵

Det går delvis att utläsa i just ordet konstruktivism vad Piaget menar. Det är att individen konstruerar kunskapen ur sina egna upplevelser. Han menar också att kunskap är ett intellektuellt hjälpmedel för att på så sätt förstå sin verklighet.²⁶

Ett citat av den amerikanske läroteoretikern David Ausubel beskriver skolsituationen på följande sätt: ”Den viktigaste enskilda faktorn som påverkar lärandet är det som den lärande redan vet.”²⁷

3.3 Socialkonstruktivism

I *Lärande i mötet mellan Piaget, Freud och Marx* står att läsa att människors beteende är beroende av situationen och att personligheten inte är något som existerar inom människan utan i relation till andra individer. Socialkonstruktivisterna håller, enligt Illeris, med Piaget och andra individuella konstruktivister att samhället inte är något som förmedlar en objektiv sanning. Enligt de individuella konstruktivisterna sker lärandet inom individen genom mötet med andra. Socialkonstruktivisterna menar i stället att lärandet är en social konstruktion som utvecklas tillsammans med andra individer. De menar även att det lärande som har någon betydelse är den som sker mellan människor.²⁸

²⁰Nationalencyklopedin. Bd 10, s. 405

²¹ Stensmo, Christer 1994, *Pedagogisk filosofi: en introduktion*, s. 33

²² Nationalencyklopedin. Bd 15, s. 106

²³ Illeris, Knud 2001, *Lärande i mötet mellan Piaget, Freud och Marx*, s. 26

²⁴ Illeris 2001, s. 26ff

²⁵ Stensmo 1994, s. 134

²⁶ Ibid., s. 33

²⁷ Illeris 2001, s. 29

²⁸ Ibid., s. 113ff

En av de pedagoger som är aktuell i beskrivningen av socialkonstruktivismen är Lev Semënovic Vygotskij (1896-1934)²⁹. Han ansåg att språket är ett kollektivt redskap som representeras av samhällets erfarenheter och att människors medvetande i stor utsträckning formas genom användandet av språket.³⁰

Vygotskij menade att det är genom samspel med andra människor som man bygger upp sociala erfarenheter som förmedlas genom språket. Han ansåg att människor alltid är på väg att finna nya sätt att tänka och att vi sedan använder vår kunskap i nya situationer.³¹

3.4 Inläring och omvärldsuppfattning

Inläring och omvärldsuppfattning är en bok skriven av Ference Marton, Lars Owe Dahlgren, Lennart Svensson och Roger Säljö. Innehållet baseras främst på forskning som författarna har bedrivit under den första delen av 1970-talet. Forskningen startade då författarna var intresserade av hur människor lär sig när de läser en text.³²

Författarna menar att inläring är ett begrepp som är svårt att beskriva på ett begripligt sätt. En första tanke är att inläring är allt man tillgodogör sig av något som är sagt eller skrivet. Efter vidare funderingar blir verkligheten mer komplicerad än så. Nästan allt det vi kan har vi lärt oss någon gång. För att begränsa sin forskning så riktar forskarna in sig mot den inläring som sker genom språklig kommunikation, både skriftlig och muntlig. Författarna ser inläring som en händelse hos individen där dennes uppfattningar av företeelser och händelser i omvärlden förändras. Genom detta påstående menar de att kunskap är detsamma som individens uppfattning om ting i hans/hennes verklighet.³³

Inläring kan ske på olika sätt. Uppmärksamheten och ansträngningarna är faktorer som påverkar inläringen. Faktorer som i sin tur påverkar dessa är: situationen, intresset, syftet med mera.³⁴ Författarna påpekar också att inläring inte sker i ett "tomrum" utan det sker i sociala sammanhang, alltså olika inläringssmiljöer. Det rör sig om exempelvis olika krav som prov och betyg. I och med dessa krav sker ofta läsningen med tanke på dessa krav. Därför är det viktigt att formulera frågorna så att de ställer krav på förståelse om ämnet istället för specifika detaljer.³⁵

3.5 Faktorer som påverkar skolbibliotekets verksamhet

Det finns mycket litteratur om olika faktorer som påverkar skolbibliotekets verksamhet och hur den på olika sätt kan bli eller inte bli en naturlig del av skolan. Nedan sker en kort beskrivning av en del som Brigitte Kühne och Louise Limberg har skrivit i ämnet.

²⁹ Nationalencyklopedin. Bd 20, s. 64

³⁰ Forssell, Anna (red), 2005, *Boken om pedagogerna*, Säljö, R, L. S. Vygotskij – forskare, pedagog och visionär, s. 108ff

³¹ Ibid., s. 120ff

³² Marton, Ference m fl, 1977, *Inläring och omvärldsuppfattning*, s. 5

³³ Marton, Ference m fl, 1977, *Inläring och omvärldsuppfattning*, s. 12

³⁴ Marton, m fl, 1977, s. 51f

³⁵ Ibid., s 157f

3.5.1 Brigitte Kühne

Brigitte Kühne är filosofie doktor, tidigare gästprofessor i biblioteks- och informationsvetenskap vid Växjö universitet.³⁶ År 1993 skrev hon sin doktorsavhandling: *Biblioteket – skolans hjärna?* vilken behandlar olika faktorer som påverkar möjligheten till införlivande av skolbiblioteket i skolan. Det är fyra övergripande faktorer som kan verka hjälpande eller försvårande av samarbetet i skolan angående skolbiblioteket.³⁷

Fysiska

Med de fysiska faktorerna avses skolbibliotekets läge, storlek, öppettider, personal, utrustning samt ekonomiska förutsättningar. Det är svårt att avgöra vad som är exempelvis ett bra läge för skolbiblioteket. Ett läge kan för någon vara bra medan en annan på samma skola tycker att det känns jobbigt att gå över skolgården med klassen för ett besök på skolbiblioteket. Därför är det viktigt, när en ny skola ska byggas, att i planeringsstadiet reflektera över skolbibliotekets funktion och utefter det vilken placering det ska ha. Positivt är om biblioteket används som ett ”mediatek” där alla skolans medier finns samlade och registrerade.

Psykologiska

De psykologiska faktorerna är exempelvis skolledningens inställning, pedagogernas intresse, bibliotekariens övriga kunskaper, skolans arbetsklimat inklusive dess personkemi. Det kan exempelvis vara svårt att introducera nya idéer och metoder i skolvärlden.

Utbildning

Lärarnas och bibliotekariens utbildningar är ytterligare en faktor som spelar in i om och hur skolbiblioteksverksamheten införlivas i skolan. Kühne menar att ett sätt för skolbibliotekarierna att bli accepterade bland pedagogerna på skolan är att bibliotekarierna utbildas i pedagogik och psykologi.

Verksamhetens mål

Det är angeläget att biblioteksverksamheten finns representerad i de olika styrdokument som styr skolans arbetsplan samt även i läroplanen.³⁸

3.5.2 Louise Limberg

Louise Limberg är professor och pedagogisk ledare i Biblioteks och informationsvetenskap vid Högskolan i Borås.³⁹ Limberg diskuterar skolbibliotekets pedagogiska roll och hon menar att det finns vissa återkommande problem. Användningen av sedvanliga läromedel är ett av dessa problem och andra är att skolbibliotekarien finner det svårt att utveckla ett tillfredsställande samarbete med lärarna. Ytterligare problem kan vara att lyckas förmedla till ledningen och lärarna vad skolbiblioteket kan användas till i undervisningen. Limberg menar att för att göra en

³⁶ Växjö universitet

³⁷ Kühne, Brigitte 1993, *Biblioteket - skolans hjärna?: skolbiblioteket som resurs i det undersökande arbetssättet på grundskolan*, s. 227ff

³⁸ Kühne, 1993, s. 227ff

³⁹ Högskolan i Borås

problembeskrivning av skolbiblioteksverksamheten finns några grundantaganden som ska granskas.

- För att höja standarden på elevernas lärande skall skolbiblioteket ha en pedagogisk funktion.
- För att detta ska kunna ske måste skolbiblioteket vara en del i undervisningen i samarbete med lärarna. Det ska ske under alla stadier i skolan.
- Skolbibliotekets och lärarnas samarbete ser olika ut på olika stadier och i olika ämnen.
- Samarbetet mellan skolbiblioteket och lärarna i undervisningen måste innefatta planering, utförande, bedömning och utvärdering.⁴⁰

En annan faktor som Limberg påpekar som betydelsefull för att påverka skolbibliotekets roll för elevernas lärande är att fokusera på hur pedagogerna ser på kunskap och lärande. Sättet som pedagogerna genomför undervisning på genomsyrar skolans pedagogiska ståndpunkt och därigenom även skolbibliotekets pedagogiska roll.⁴¹

I Limbergs bok *Skolbiblioteksmodeller* beskrivs ett projekt i Örebro län som syftade till att skapa modellbibliotek i detta län. Efter projekttidens slut kunde olikheter urskiljas mellan de skolor som deltagit. I de skolor som inte hade utvecklats så mycket under denna tid ansågs det att skolbibliotek visserligen var bra att ha, men bara så länge som det inte inkräktade på skolans resurser i undervisningen. På de skolor där skolbiblioteksverksamheten förändrats och utvecklats hade ledningen, skolbibliotekarier och lärare tillsammans arbetat för att biblioteket skulle få en central roll i undervisningen. Ett skolbibliotek som är helt integrerat i undervisningen ger goda möjligheter att använda sig av problembaserat lärande men samtidigt kan det uppfattas som skrämmande för de pedagoger som inte önskar att arbeta på detta sätt.⁴²

3.6 Skolbibliotekets roll och funktion

Skolbiblioteket finns inom skolan och har flera olika funktioner. I skolbibliotekets värld finns flera olika aktörer som på olika sätt påverkar dess funktion. Här följer en beskrivning av några av de aktörer som finns i skolbiblioteksverksamheten; skolbibliotekarien, rektorn och pedagogen.

3.6.1 Skolbibliotekets funktion

Elin Lundewall var folkskolläraryrinnan som arbetade i Falu folkskolor över 40 år, från slutet av 1800-talet, och verkade även som skolbibliotekarie under 10 år.⁴³ Redan på 1930-talet skrev Elin Lundewall om vikten av ett bra skolbibliotek och gav råd om hur skolbiblioteksverksamheten skulle utformas. Hon menade att om skolbiblioteket skulle användas på bästa sätt var det angeläget att skolbiblioteket var integrerat i skolans verksamhet. Det är dit som både elever och pedagoger ska vända sig för att få material

⁴⁰ Limberg, Louise 2003, *Skolbibliotekets pedagogiska roll: en kunskapsöversikt*, s. 17f

⁴¹ Ibid., s.46

⁴² Limberg, Louise, 1997, *Skolbiblioteksmodeller*, s.14ff

⁴³ Boström, J.E, 1929, *Svensk lärartidning*, Elin Lundewall 60 år, nr 11, s. 202

för stöd i undervisningen.⁴⁴ Hon skrev redan i förordet att en märkbar förändring i synsättet på skolbiblioteket hade skett de senaste 20-30 åren. Hon såg som en förklaring till detta ”det mera personligt och individuellt betonade arbetssätt, som alltmer börjat tillämpas inom folkskolan.”⁴⁵

I UNESCO: s skolbiblioteksmanifest står att läsa om skolbibliotekens roll i undervisning och lärande. Det inleds med:

Skolbiblioteket förmedlar kunskap och tankar som är grundläggande i ett informations- och kunskapssamhälle. Skolbiblioteket ger eleverna de färdigheter som behövs för ett livslångt lärande. Det ger dem möjlighet att utveckla sin inlevelseförmåga för att de ska kunna ta sitt ansvar som medborgare.⁴⁶

I detta citat uttalas att skolbibliotek måste finnas på alla skolor och även vilken betydelsefull roll det har i elevers lärande. Längre fram i skolbiblioteksmanifestet står också att: ”Erfarenheten visar att elevernas förmåga att läsa, skriva, lösa problem och utnyttja informationsteknik förbättras när bibliotekarier och lärare samarbetar.”⁴⁷

I skolbiblioteksmanifestet står även om skolbibliotekens mål. Där står att skolbiblioteket spelar en viktig roll för undervisningen. De huvudsakliga uppgifterna är:

- Att stödja och främja de utbildningsmål som anges i skolans målsättning och läroplaner
- Att främja elevernas läslust och lust att lära samt lära dem att bli biblioteksanvändare.
- Att erbjuda möjligheter att skapa och använda information som en väg till kunskap, förståelse och glädje.
- Att ge eleverna träning att värdera och använda informationen, oavsett form, samt ge dem insikt och förståelse för olika kommunikationsformer.
- Att ge tillgång till såväl lokala och nationella som globala resurser för att öka förståelsen och ge insikt om olika idéer, erfarenheter och åsikter.
- Att anordna aktiviteter som främjar kulturell och social medvetenhet och lyhördhet.
- Att tillsammans med elever, skola och föräldrar verka för att uppnå skolans målsättning och främja insikten om att åsiktsfrihet och tillgång till information är förutsättningar för medborgaransvar och för delaktighet i ett demokratiskt samhälle.
- Att främja läsning.
- Att verka för att skolbibliotekets resurser görs tillgängliga inom och utanför skolan.⁴⁸

År 1997 beslutade Kulturrådet att genomföra en granskning av skolbiblioteken i Sverige. I denna granskning finns rekommendationer som bland annat uttalar att i skolans styrdokument bör skolbibliotekets funktion preciseras och att skolledaren har det yttersta ansvaret för skolbiblioteket. Det är även angeläget att utbilda skolledarna i

⁴⁴ Lundewall, Elin 1933, *Om skolbiblioteket i folkskolan och dess samband med skolarbete: några praktiska erfarenheter*, s.15

⁴⁵ Ibid., s. 4

⁴⁶ UNESCO: s skolbiblioteksmanifest

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ UNESCO: s skolbiblioteksmanifest

skolbibliotekens betydelse i lärandet och deras eget ansvar härom.⁴⁹ Det bör även vara obligatoriskt med kurser om skolbiblioteket som en pedagogisk resurs i lärarutbildningarna samt att det i bibliotekarieutbildningen bör ingå kurser i pedagogik.⁵⁰

Jag har tagit kontakt med många av högskolorna och universiteten i Sverige för att undersöka om lärarutbildningarna har obligatoriska kurser om skolbiblioteket. De flesta har inte det men exempelvis högskolan i Kristianstad har i sin utbildningsplan för lärarutbildningar beskrivning av den kurs studenterna genomgår om bibliotekets roll i lärarutbildningen.⁵¹ Angående bibliotekarieutbildningarna har utbildningen i Växjö 20 poäng pedagogik.⁵²

I magisteruppsatsen *Är skolbiblioteket viktigt? En undersökning bland elever, lärare, skolbibliotekarie och skolledning om deras attityder, behov och förbättringsförslag på en 7-9 skola i Bergslagen* av Roselill Rapp ansåg alla respondenterna, utom skolbibliotekarien, i undersökningen att skolbibliotekets funktion är att vara en plats att läsa böcker i. Skolbibliotekarien menade däremot att skolbiblioteket är ett ställe dit eleverna går för att läsa läxor och för att prata med bibliotekarien om saker de har svårt för att prata med någon annan.⁵³

3.6.2 Skolbibliotekariens roll

Skolbibliotekariens yrkesroll består av flera olika roller, såsom informationsspecialist, lärare och handledare. Hon/han stöttar pedagoger och elever till att bli informationskompetenta samtidigt som skolbibliotekarien och pedagogen arbetar tillsammans med att pedagogiskt lära eleverna hur de ska bearbeta den information de finner. Dessutom har bibliotekarien den viktiga rollen som ett stöd i att finna bra skönlitteratur. För att det ska vara en fungerande verksamhet måste det finnas samarbete mellan pedagogerna och skolbibliotekarien.⁵⁴

Förutom undervisning och att fungera som informationsspecialist ska skolbibliotekarien arbeta med lässtimulans, mediasamling, lärarstöd, samarbete, service, IT, webbsida, PR, administration och personalledning.

- *Undervisning*
I undervisningen ingår att lära eleverna informationsfärdighet, tillsammans med lärarna stötta eleverna i ett processinriktat arbetssätt, lära ut vad som gäller om upphovsrätt, finnas till hands i elevernas fördjupningsarbeten.
- *Informationsspecialist*
I en informationsspecialists arbete ingår bland annat att söka och finna tryckta och digitala källor, göra mediasamlingen sökbar och åtkomlig genom organisation och klassifikation med mera.

⁴⁹ *Skolbiblioteken i Sverige: kartläggning, analys och probleminventering*, 1999, s. 11

⁵⁰ *Ibid.* s. 12

⁵¹ Utbildningsplan, Lärarutbildning, minst 140 poäng eller minst 180 poäng, Högskolan i Kristianstad

⁵² Utbildningsplan för Programmet för biblioteks- och informationsvetenskap Växjö universitet

⁵³ Rapp, Roselill 2002, *Är skolbiblioteket viktigt? En undersökning bland elever, lärare, skolbibliotekarie och skolledning om deras attityder, behov och förbättringsförslag på en 7-9 skola i Bergslagen*, s. 61

⁵⁴ Nilsson, Monica 1998, *Skolbiblioteket – skolans informationscentrum*, s. 32

- *Lässtimulans*
För att stimulera läsandet kan bibliotekarien exempelvis ”bokprata” i klasser och arrangera olika aktiviteter samt marknadsföra böcker på olika sätt.
- *Mediesamling*
I skolbibliotekariens arbete ingår bland annat att se till att det finns medier inom olika ämnen, format och svårighetsgrad, att samarbeta med övriga i skolan angående medieinköp, gallra åldrade, slitna och inaktuella medier.
- *Lärarstöd*
I skolbiblioteket ska bibliotekarien vara ett stöd hos lärarna i sökandet och urvalet av medier till deras undervisning.
- *Samarbete*
En del av skolbibliotekariens arbete är att samarbeta med lärarna för att på så sätt underlätta elevernas lärande och att regelbundet föra dialog med skolledningen.
- *Service*
I arbetet ingår också att samla och ställa samman information och på beställning av lärare och elever genomföra informationssökningar.
- *IT*
Inom IT ingår bland annat att undervisa lärare i IFLA/UNESCO: s riktlinjer för skolbibliotek, i informationssökning samt att stötta elever i datoranvändandet.
- *Webbsida*
Skolbibliotekariens arbete består även av att tillsammans med lärarna anpassa webbsidan så att den kan fungera som ett forum för elevernas skolarbete.
- *PR*
Förutom att göra biblioteket trevligt och lockande ska bibliotekarien se till att ofta göra olika skyltningar för att locka till sig läsare.
- *Administration*
Skolbibliotekariens uppgift är att hålla budgeten för skolbiblioteket.
- *Personalledning*
Skolbibliotekarien ska även utbilda berörd personal, såsom assistenter, medhjälpare och praktikanter.⁵⁵

I Lina Ehrins magisteruppsats ”Det handlar om att hitta rätt bok till rätt person vid rätt tillfälle ”En undersökning av läsfrämjande verksamhet för ungdomar i åldern 13-19 år menar de intervjuade bibliotekarierna att deras roll i den läsfrämjande verksamheten handlar ”om att hitta rätt bok till rätt person vid rätt tillfälle”.⁵⁶ De intervjuade

⁵⁵ Nilsson, Monica 2003, Informationsfärdighet i skolan, s. 121ff

⁵⁶ Ehrin, Lina 2003, ”Det handlar om att hitta rätt bok till rätt person vid rätt tillfälle ”En undersökning av läsfrämjande verksamhet för ungdomar i åldern 13-19 år, s. 69

bibliotekarierna ser sig endast som bibliotekarier, inte lärare, trots att de ändå har en pedagogisk roll i att inspirera och stimulera läsglädjen. Eftersom skolbibliotekarien även ägnar sig åt bokprat och skyltning av böcker har skolbibliotekarien också rollen som marknadsförare.⁵⁷

3.6.3 Rektorns roll

Rektorn har en betydande roll för hur arbetssättet och samarbetet mellan skolbibliotekarien och lärarna fungerar. Det är både en fråga om inställning och attityder dem emellan samt hur bemanningen av skolbiblioteket är. Viktigt är också att rektorn gör det möjligt att pedagogerna och skolbibliotekarien kan samarbeta, exempelvis personalmöten och konferenser.⁵⁸

I *Skolbiblioteken i Sverige: Kartläggning, analys och probleminventering* betonas svårigheten att utveckla skolbiblioteksverksamheten ”utan ett aktivt stöd från skolledningen”.⁵⁹ Det är viktigt att skolledningen inser betydelsen av skolbibliotek och även kan prioritera och omfördela resurserna i skolan för att på så sätt kunna utveckla skolbiblioteksverksamheten.⁶⁰

I magisteruppsatsen *Vad vill vi med vårt skolbibliotek? En undersökning av attityder till skolbiblioteket bland skolledare och lärare* av Annette Aronsson står att läsa om skolledarens roll i skolbiblioteket. För att man ska satsa på ett framgångsrikt sätt på skolbiblioteksverksamheten är rektors engagemang av yttersta vikt. De intervjuade i undersökningen har tydliga önskemål angående rektorns roll. Eftersom rektorn både har det pedagogiska och det ekonomiska ansvaret ser de intervjuade det som viktigt att rektorn tar ansvar och beslutar i frågor där övrig personal inte är överens.⁶¹

3.6.4 Pedagogens roll

Pedagogens yrkesroll har i och med samhällets förändring, förändrats under de senaste åren. Synen på lärandet har förändrats och det har medfört att eleverna är mer aktiva. Pedagogens undervisning rör sig mer om den handledande rollen som stödjer och samordnar. För att söka och sammanställa information använder eleverna traditionella hjälpmedel som papper och penna men även informationsteknik. Hos skolbibliotekarien finner pedagogen en kollega som är delaktig i informationssökningsprocessen. Det är samarbetet mellan dessa två yrkeskategorier som avgör hur resultatet blir.⁶²

I IFLA/UNESCO:s riktlinjer för skolbibliotek betonas bland annat just samarbetet mellan lärare och skolbibliotekarier. De menar att samarbetet är nödvändigt om skolbiblioteket ska kunna utnyttjas på bästa sätt. De ska samarbeta för att de bland annat ska kunna utveckla, handleda och utvärdera elevernas inläring, informationsfärdigheter och informationskunskap. Samarbetet ska också innebära att de planerar och genomför

⁵⁷ Ehrin, 2003, s. 69

⁵⁸ Nilsson 1998, s. 43

⁵⁹ *Skolbiblioteken i Sverige: kartläggning, analys och probleminventering*, 1999, s. 63

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Aronsson, Annette 2004, *Vad vill vi med vårt skolbibliotek? En undersökning av attityder till skolbiblioteket bland skolledare och lärare*, s. 53

⁶² Nilsson 1998, s. 37

olika projekt, läsprogram och kulturaktiviteter samt att de till elevernas föräldrar förmedlar skolbibliotekets betydelse.⁶³

3.7 Skolbiblioteksforum

År 1999 genomfördes en inventering på skolorna i Växjö angående skolbibliotekens funktion. Det var rektor Göran Jutesten som hade upptäckt att denna verksamhet var i behov av utveckling och förbättringar, och som såg till att undersökningen utfördes. I inventeringen skulle det bland annat framgå hur skolorna hanterade litteraturförsörjning och lässtimulans. Lars Rejdnell var en av dem som var involverade och som numera är chef för Skolbiblioteksforum samt det södra rektorsområdet i Växjö kommun. År 2001 anställdes Suzanne Hammargren som projektledare/skolbibliotekschef för Skolbiblioteksforum som är ansvarig för projektet "modellbibliotek". För att få ett modellbibliotek till sin skola måste rektorn ansöka om att få delta i projektet. I samband med ansökan måste rektorn samtidigt beskriva tanken bakom sin ansökan och vad man önskar göra med sitt skolbibliotek. Blir de antagna till projektet får de ett startbidrag för praktiska ting såsom lokal, bokhyllor med mera. I och med det ingår skolan i modellbiblioteksprojektet som sträcker sig över två år. Efter dessa två år är det meningen att skolbiblioteket ska fortsätta i skolans regi. Ännu har ingen skola avslutat skolbiblioteket efter projektidens slut.⁶⁴

Ekonomi för denna verksamhet sköttes centralt och efterhand kom de så kallade Wärnerssonpengarna⁶⁵ som gjorde det möjligt att utveckla projektet. Inledningsvis var det 7-9-skolors biblioteksverksamhet som utvecklades. Efterhand kom även F-6-skolor med i projektet. Sedan år 2005 är Monica Holm i stället för Suzanne Hammargren bibliotekschef för Skolbiblioteksforum. Visionerna för Skolbiblioteksforum var från början hämtade från Skolbiblioteksmanifestet och arbetsplanen för svenska.⁶⁶

Syfte för verksamheten är att:

Bibliotekarierna skall tillsammans med den pedagogiska personalen i förskolan och grundskolan stödja barn och elever att utveckla:

- nyfikenhet
- lust att läsa
- lust till ett livslångt lärande
- förmågan att söka och kritiskt granska information⁶⁷

I Skolbiblioteksforums handlingsplan finns exempel på olika aktiviteter för att nå upp till målen.

- Arbetsmöten med bibliotekarierna från Stadsbiblioteket med dess filialer, kulturombud och bibliotekspedagoger
- Gemensam katalog i BOOK-IT
- Stöd till pedagoger och barn och elever med litteraturval, inköpsförslag
- Bokpresentationer/bokprat till pedagoger, barn, elever och föräldrar

⁶³ IFLA/UNESCO: s riktlinjer för skolbibliotek

⁶⁴ Intervju av Monica Holm, bibliotekschef för Skolbiblioteksforum

⁶⁵ Wärnerssonpengarna är specialinriktade pengar som ska vara för personalförstärkning inom skolan enligt Oscarsson, Annica 2005, *Wärnerssonpengarna: Ett specialdestinerat statsbidrag - hur fungerar det i en kommun?*

⁶⁶ Intervju av Monica Holm, bibliotekschef för Skolbiblioteksforum

⁶⁷ Skolbiblioteksforum, Lars Rejdnell – Verksamhetschef (presentationsmaterial)

- Bokutställningar
- Konsultation ex beståndsöversyn
- Kompetensutveckling t ex i informationsteknik (IKT)
- Förskolebesök
- Befrämjar muntligt berättande
- Förmedlar kunskap om och ger tillgång till kompenserande hjälpmedel
- Föreläsningar
- Verka för användandet av skol-OPAC⁶⁸

I skrivande stund är elva bibliotekarier anställda via Skolbiblioteksforum men verksamheten håller på att utökas på så sätt att skolorna ska få utökad tid med fackutbildad bibliotekarie. Nu har de flesta F-6-skolor bibliotekarie två dagar i veckan och detta ska utökas till tre eller fyra dagar/vecka. Utbyggnaden av skolbiblioteken i Växjö kommun beräknas vara färdigt år 2009.⁶⁹

De styrdokument som hör till Skolbiblioteksforum⁷⁰ anser skolbibliotekschefen är mycket betydelsefulla och bra. Hon menar att Lpo 94 är mycket bra och tydlig på så sätt att det exempelvis står att eleverna ska kunna orientera sig i en komplex verklighet. Om man ser på skolbiblioteket som en lärandefunktion och en pedagogisk resurs ligger det helt i linje med vad som beskrivs i läroplanen.⁷¹

Samarbetet mellan bibliotekarier och rektorer på skolorna i Växjö kommun fungerar lite olika. Hon upplever att på F-6-skolorna har de ett mer nära samarbete än på 7-9-skolorna. Men på alla skolorna har bibliotekarien möten och samtal med rektor och det uppfattas inte som långt till rektorn. Det är svårt att få samarbetet att fungera på något annat sätt, för bibliotekarien har fler kontakter som ska underhållas, såsom pedagogerna, biblioteksgruppen, biblioteksrådet samt att bibliotekarierna är anställda centralt och hör då till det nätverket. Detta nätverk är mycket betydelsefullt för bibliotekarierna då de har många kontakter på skolan, men är ensamma i sin roll på sin skola. En önskan ligger nu i att rektorerna satsar lika mycket resurser på biblioteket på samtliga skolor. För närvarande är det ungefär 100 kr/barn och läsår, men det varierar.⁷²

I samarbetet mellan bibliotekarierna och pedagogerna på skolorna anser hon att det finns utvecklingspotential men det fungerar ofta bra inom humaniora och samhällskunskap. Samtidigt är det svårt att få tiden att räcka till och hon kan inte se att samarbetet skulle kunna fungera på något annat sätt. Bibliotekarierna är med på personalkonferenserna så att alla pedagoger får samma information. Det som skolbibliotekschefen menar behöver förändras är att lärarutbildningarna behöver kompletteras med vad skolbibliotek är och kan användas till samt att de själva får kunskap att kunna vara i biblioteket.⁷³

År 2004 fick Skolbiblioteksforum utmärkelsen Årets bibliotek. Det är DIK-förbundet⁷⁴ som varje år ger denna utmärkelse till ett bibliotek. Orsaken till att Skolbiblioteksforum fick detta pris tror bibliotekschefen beror på den stora politikersatsningen, beslutet om

⁶⁸ Skolbiblioteksforum, Lars Rejdnell – Verksamhetschef (presentationsmaterial)

⁶⁹ Intervju av Monica Holm, bibliotekschef för Skolbiblioteksforum

⁷⁰ Lpo 94, Lpfö 98, UNESCO: s skolbiblioteksmanifest, Bibliotekslagen, utvecklingsplan, handlingsplan

⁷¹ Intervju av Monica Holm, bibliotekschef för Skolbiblioteksforum

⁷² Intervju av Monica Holm, bibliotekschef för Skolbiblioteksforum

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Fackförbund inom SACO som vänder sig till de inom dokumentation, information och kultur.

införandet av ny skolbiblioteksverksamhet med kontrollfunktion, samt att verksamheten är bra dokumenterad och utvärderad. De båda skolbibliotekarierna trodde också att det berodde på att det var ett nytt sätt att arbeta med ett forum samt att det inte var ett tvång på skolorna utan att det låg på rektorerna att söka om de ville vara en del av projektet.⁷⁵

När Skolbiblioteksforum fick detta pris var motiveringen:

Skolbiblioteksforum i Växjö representerar något nytt inom skolbiblioteksområdet. Med kraftfullt och inspirerande stöd av politiker och skolchefer och med en dynamisk ledning har ett nytänkande spritt sig på grundskolorna i staden. Skolbiblioteken verkar tillsammans i ett nätverk, med egen särskild budget och egen personal, för att uppnå bästa resultat med verksamheten. Detta medför stor flexibilitet, och en utomordentlig kvalitet i arbetet som är sällsynt i landet. Rektorerna har kunnat konstatera hur biblioteken utvecklats till naturliga samarbetspartners i undervisningen.⁷⁶

⁷⁵ Intervjuerna med Skolbiblioteksforums bibliotekschef Monica Holm och skolbibliotekarierna på Bokelundskolan och Lillestadskolan.

⁷⁶ Skolbiblioteksforum

4 Resultatredovisning

Här nedan redovisas resultatet av intervjuerna med rektorer, skolbibliotekarierna och pedagogerna. Dessa är uppdelade under respektive skola med en inledande beskrivning av skolorna. Intervjuresultatet är uppdelat tematiskt under rubrikerna: lärande, skolbibliotekets funktion, skolbibliotekariens roll, rektorns roll, pedagogens roll, samarbetet, läroplanen, inköp och skolbibliotekens framtid. Här beskrivs vad som kommer att redovisas under respektive rubrik:

Lärande: presentation av de olika yrkeskategoriernas kortfattade syn på vad lärande är och hur det går till.

Skolbibliotekets funktion: redogörelse av rektors, skolbibliotekaries och pedagogers syn och förväntningar på vad skolbiblioteket har för funktion.

Skolbibliotekariens roll: redogörelse för vad de olika yrkeskategorierna anser att skolbibliotekariens arbete består i och vad de vill att de ska bidra med i skolan.

Rektorns roll: redogörelse för vilken roll de olika yrkeskategorierna anser att rektorn ska ha i samband med skolbiblioteket.

Pedagogens roll: redogörelse för vilken roll de olika yrkeskategorierna anser att pedagogerna har i skolbiblioteksverksamheten.

Samarbetet: redogörelse för vad de olika yrkeskategorierna tycker om deras samarbete i skolbiblioteksverksamheten och om några ytterligare önskningsområden finns gällande samarbetet.

Läroplanen: redogörelse av rektors, skolbibliotekaries och pedagogers åsikter angående skolbiblioteksverksamheten i Lpo 94.

Inköp: redogörelse av vilka som är delaktiga i urvalsförfarandet på skolbiblioteket och hur det finansieras.

Skolbibliotekens framtid: redogörelse för hur de olika yrkeskategorierna ser på framtiden för skolbibliotek i Växjö och övriga Sverige.

4.1 Bokelundskolan

Bokelundskolan är en F-6-skola i Växjö tätort som har ca 200 elever. Skolans profil är: ”Idrott – Hälsa – Livsstil med ledorden kunskap och hälsa hand i hand.”

Bokelundskolan är en av de två första hälsodiplomerade skolorna i Sverige. Denna skola sätter även fokus på språket. Ett steg i detta arbete är att alla elever får tid till att läsa skönlitteratur i minst 30 minuter varje dag.⁷⁷ Bokelundskolan ligger i ett invandrartätt hyreshusområde och cirka 92 % av eleverna har föräldrar med utländsk bakgrund.⁷⁸

Denna skola har ett skolbibliotek som har funnits sedan juni 2001 och som är beläget i skolans samlingssal Culturum. Skolbibliotekarien finns på skolan fyra dagar i veckan. På Bokelundskolan tillhör bibliotekarien alltid fjärde årskursens arbetslag. Skolan har ett biblioteksråd som består av bibliotekarien och två elever från varje årskurs. Det finns även en biblioteksgrupp som består av bibliotekarie, bibliotekspedagog och några pedagoger. I biblioteksgruppen deltar även läromedelsansvarig pedagog. Det bokanslag

⁷⁷ Skolwebb 1-16, Växjö kommun

⁷⁸ Handlingsplan för Bokelundskolans biblioteksverksamhet läsåret 05/06

som skolbiblioteket förfogar över är 100 kr/elev och år. Eftersom skolan har cirka 200 elever blir det 20 000 kr/år. Biblioteksgruppen har beslutat att dessa pengar främst ska användas till skönlitteratur. För att köpa in faktaböcker används en del av läromedelsanslaget. Under läsåret 2004/05 var den summan cirka 10 000 kr.⁷⁹ Under våren kommer det att startas upp ett projekt som syftar till att arbeta med barn, föräldrar och pedagoger på de förskolor som finns i området.⁸⁰

I Bokelundskolans kvalitetsredovisning finns handlingsplanen för skolbiblioteksverksamheten dokumenterad samt utvärdering av tidigare handlingsplan. Dessa är tillgängliga på Internet tillsammans med ett dokument om en kurs i bibliotekskunskap för Bokelundskolans pedagoger.⁸¹

4.1.1 Lärande

Rektorn anser att lärande är allt som stöttar barnen i deras utveckling. I skolan menar han att det handlar om att finna lämpliga lärmiljöer för eleverna. Rektorn anser att lärandet sker under hela dagen och på en mängd olika sätt; som att skapa med händerna, läsa med mera. Han menar att det finns olika lärstilar som eleverna nyttjar. Med lärstilar menar rektorn på vilket sätt eleven lär sig. Vissa lyssnar på musik samtidigt som de lär, andra behöver ett laborativt material för att befästa det som eleven har lärt sig teoretiskt.

Bibliotekarien menar att lärande är en mängd olika ting som barnen tar till sig på olika sätt. Det är exempelvis i samtal med kompisar, föräldrar, andra vuxna. Det sker alltså inte bara i skolan utan ständigt och hon anser att det sker både i grupp och individuellt. Det är olika för olika individer.

Pedagogerna på lågstadiet menar att lärande är allt man gör i livet. Det sker tillsammans med andra människor, ute i naturen med mera och består av utveckling socialt, intellektuellt och psykologiskt. Den ena pedagogen på lågstadiet anser att lärandet sker bland annat genom att man härmar, men även genom att vissa saker måste ”nötas” in, som exempelvis multiplikationstabellen. Den andra pedagogen på lågstadiet menar att lärandet till stor del sker i interaktion med andra människor. Denna pedagog poängterar att det är betydelsefullt med olika yrkesroller inom skolan och att det är viktigt att man inte tar varandras jobb utan i stället tar till vara på varandras kompetenser, fast med samma målsättning som grund. Den ena pedagogen på mellanstadiet anser att lärande är att hjälpa barnen att upptäcka, att lära sig själva. Denna pedagog anser att man inte kan lära barnen något, utan vår uppgift är att motivera och skapa möjligheter så att de blir motiverade och ser tjusningen i att lära sig. Pedagogen tror att lärandet sker i olika faser. Till exempel att barnen får testa och experimentera för att sen få förståelse för det som händer och att det då i förlängningen blir lärande. Lärandet sker både individuellt och i grupp. I gruppen kan man komplettera varandra och få en aha-upplevelse. Den andra pedagogen på mellanstadiet betonade att för att lärande ska ske måste viljan att utvecklas och lära sig finnas. Det måste finnas ett behov att få veta. När denna vilja och behov finns söks information på olika sätt, som exempelvis i böcker, berättelser, möten mellan människor eller med datorns hjälp. Denna pedagog menar att lärande sker både individuellt och i grupp. På det individuella planet, menar pedagogen, att man går mer in i sig själv och söker för att fylla

⁷⁹ Handlingsplan för Bokelundskolans biblioteksverksamhet läsåret 05/06

⁸⁰ Skolwebb 1-16, Växjö kommun

⁸¹ Skolwebb 1-16, Växjö kommun

tomrummet som man vill veta något om. I gruppen resonerar man. Denna pedagog menar att man visserligen kan resonera med sig själv, men tror att det inte är så lätt för barn, utan de kan behöva gruppstödet.

4.1.2 Skolbibliotekets funktion

Rektorn anser att skolbiblioteket är en naturlig del i vardagen som alla på skolan besöker varje vecka. Biblioteket är en naturlig mötesplats som inte bara handlar om böcker utan om upplevelser. Biblioteket har den roll i skolan som allt annat inom dess väggar; att öka elevernas lärande. Rektorn menar att många av Bokelundskolans elever har en torftigare hemmiljö vad det gäller böcker och skrift och därför ska skolbiblioteket, enligt honom, också fungera som ett stöd för eleverna. Rektorn säger: ”om jag skulle beskriva det i bild så kan jag säga att biblioteket är vårt hjärta på Bokelund och bibliotekarien är pulsen”.

Skolbibliotekarien berättar att eleverna har schemalagda besökstider när de kommer med sin klass. Eleverna får också komma själva och låna böcker när de vill. På biblioteket ordnas bibliotekskunskap för mellanstadiet varje vecka och eleverna i årskurs fem och sex har börjat få lektioner i studieteknik. Det är ett späckat schema där bibliotekarien är mycket uppbunden men däremot inte biblioteket, utan eleverna kan komma och använda sig av biblioteket när det behövs. Hon menar att det ska vara ett öppet bibliotek och att skolbiblioteket är mycket viktigt och till för läsglädje; ett centrum för hela skolans verksamhet.

Pedagogerna på lågstadiet menar att skolbiblioteket har en central roll i skolan. Det är angeläget att ha ett bibliotek med lockande böcker för alla åldrar. De anser att det är till för elevernas lärande men även för personalen. En av pedagogerna menar att utan skolbibliotek vore skolan en väldigt fattig skola. Den ena pedagogen på mellanstadiet menar att skolbiblioteket är en kärnverksamhet i skolan och det finns till både för nytta och för nöje. Det inspirerar till att ta reda på saker. Denna pedagog anser att det skulle finnas fler datorer i biblioteket för att de på så sätt skulle kunna lära sig mer om informationssökande på Internet. Den andra pedagogen menade att skolbibliotekets funktion är bland annat att skapa en vana för eleverna att gå på biblioteket så att de även i fortsättningen fortsätter att besöka folkbibliotek.

4.1.3 Skolbibliotekariens roll

Rektorn menar att skolbibliotekarien är en naturlig del i skolan och ett stöd för eleverna i deras lärande. Han ser att det är en medveten satsning från bibliotekariens sida att vara med på studiedagar, friluftsdagar med mera för att i förlängningen bli, och som hon nu är, en helt accepterad del av Bokelundskolan. Bibliotekarien har skapat relationer till personalen och eleverna, vilket är viktigt och hon är en del i vardagen.

Skolbibliotekarien menar att hennes yrkesroll innefattar att vara bibliotekarie men även pedagog. Hon säger att eftersom hon inte har någon pedagogisk utbildning tycker hon att det emellanåt kan kännas som om man får försöka hävda sig gentemot den pedagogiska personalen, som hon anser att hon är en del av. Hon efterlyser att bibliotekarieutbildningen ska innehålla pedagogik men säger samtidigt att det inte är säkert att det skulle innebära att man skulle vara så mycket mer pedagogisk i sitt arbetssätt. Styrkan ligger i så fall i att man kan hävda att man har en pedagogisk

utbildning i de fall metoderna blir ifrågasatta. Skolbibliotekarien anser att hennes roll är att bidra med lässtimulering, hjälpa elever att välja böcker som passar deras nivå och arrangera aktiviteter som stimulerar läsglädjen. Hon berättar att hon för närvarande har lektioner i studieteknik. Hon menar att det kanske är lite på gränsen om det är en typ av informationssökning, men med hennes sätt att se är studieteknik ett medel för att bli och vara informationskompetent. Skolbibliotekariens roll är även att ha lektion i ren informationssökning, att lära eleverna strukturera och ge dem insyn i olika system och hur det fungerar på bibliotek. Den rena informationssökningen börjar bibliotekarien med eleverna på mellanstadiet. På lågstadiet handlar bibliotekskunskap mest om att göra eleverna medvetna om att böckerna står i bokstavsordning efter författare och att de vet vad en författare är. Bibliotekarien berättar att hon träffar alla klasser varje vecka och vissa två gånger i veckan. De hon träffar två gånger i veckan kommer och lånar med klassen ena gången och den andra gången är någon typ av lektion: bibliotekskunskap, informationssökning, läsgrupper. Bibliotekarien arbetar tillsammans med en bibliotekspedagog och de strävar efter att ta in all litteratur till biblioteket. Även en del läromedel finns i biblioteket och börjar finnas mer och mer.

Alla *pedagogerna* är överens om att skolbibliotekariens roll är att stimulera elevernas läslust och att hjälpa eleverna att finna litteratur som passar deras läsnivå. Bibliotekariens roll anses också vara att lära eleverna bibliotekskunskap. Metoder som pedagogerna ser att bibliotekarien använder sig av är många; exempelvis bokprat och bokcirkel. Det uppfattas att bibliotekarien har många nya idéer som gör att eleverna stimuleras till läsning. Pedagogerna är också ense om att skolbibliotekariens roll även ligger i att entusiasmera pedagogerna, hjälpa dem att finna bra litteratur att använda i undervisningen. En av pedagogerna poängterade att det är viktigt att skolbibliotekarien är lyhörd, vilket denna pedagog tycker att Bokelundskolans bibliotekarie är.

4.1.4 Rektorns roll

Rektorn anser att hans roll är att ge och anvisa tid för möten och hitta arenor där personalen ges möjlighet att träffas. Det är viktigt att rektorn lyfter fram hur betydelsefullt det är att ha ett välfungerande skolbibliotek. Rektorns roll är också att belysa vikten av ett gott samarbete för att på så sätt uppnå de uppsatta målen. Han menar också att han som rektor ska visa på möjligheterna med skolbibliotek och i positiv anda tydliggöra att så ska ske. Rektorn har även en stödjande funktion.

Skolbibliotekarien anser att rektorn har den viktigaste rollen. Han måste känna till skolbibliotekets funktion och tycka att det är betydelsefullt samt belysa för pedagogerna hur viktig denna verksamhet är. Det är rektorns roll att styra upp verksamheten med olika dokument och ska finnas till hands för att diskutera verksamheten. Han ska även vara ett stöd om problem uppstår, då man inte alltid själv har mandat att klara av allt.

Pedagogerna tycker att rektorns roll är att se till att medel finns för att driva skolbiblioteket. De anser också att det är angeläget att rektorn förmedlar att det är viktigt med skolbibliotek och att han ser till att alla använder skolbiblioteket som det är tänkt.

4.1.5 Pedagogens roll

Rektorn anser att pedagogerna ska se, utnyttja och påvisa att biblioteket är en naturlig samlingsplats. Han berättar också att all personal har fått utbildning i hur det fungerar att låna på biblioteket så att de kan hjälpa de elever som inte har lärt sig det än.

Skolbibliotekarien anser att pedagogens roll i skolbiblioteket är att hjälpa eleverna till rätta och gärna kunna ge lite boktips till eleverna. Hon berättar att deras roll tyvärr även är lite av en vakt. Bibliotekarien anser att pedagogerna har lika stor roll som hon när de är i biblioteket med eleverna. Pedagogerna ska följa med eleverna till skolbiblioteket, dels för att pedagogerna ska få kunskap i hur det fungerar dels för att barnen ska se att deras lärare tycker att bibliotek och läsande är viktigt. Skolbibliotekarien menar att pedagogerna ska vara goda förebilder, annars tror hon inte att eleverna heller tycker att det är betydelsefullt.

Pedagogerna på lågstadiet anser att deras roll i skolbiblioteket är att ge eleverna boktips, hjälpa dem tillrätta i biblioteket och hjälpa dem att låna om de inte lärt sig det samt att de som pedagoger använder sig av skolbiblioteket som ett medel i undervisningen. Pedagogerna på mellanstadiet tycker att deras roll i skolbiblioteket är att hålla kontakt med skolbibliotekarien och använda biblioteket som det är tänkt, och även att delta i boksamtal med eleverna.

4.1.6 Samarbetet

Rektorn tycker att samarbetet med skolbibliotekarien fungerar bra och han tror inte att det skulle kunna fungera på något annat sätt. Eftersom skolbibliotekarien är med i ledningsgruppen, biblioteksgruppen och biblioteksrådet ser han det som svårt att ha ytterligare kontaktytor. Det måste finnas tid för bibliotekarien att arbeta med eleverna. Han tycker också att samarbetet mellan skolbibliotekarien och pedagogerna fungerar bra, men att allt går att utveckla.

I det stora hela anser *skolbibliotekarien* att samarbetet med lärarna fungerar bra. Samarbetsformen beror till stor del på vilken inställning pedagogerna har till skolbiblioteket. Hon menar att en del måste "puschas" på en del medan med andra behövs det inte alls. Som skolbibliotekarie är man hela tiden beroende av vad klassläraren har för uppfattning om vad det är man gör. Med en del pedagoger tycker bibliotekarien att hon genast får bra samarbete med, då man gemensamt pratar och diskuterar fram idéer och lösningar. Medan andra inte har tid eller tycker att andra saker är viktigare. På grund av de olika uppfattningarna får hon ibland kämpa för att alla elever ska få del av samma verksamhet som är knuten till skolbiblioteket. Skolbibliotekarien tycker att det är svårt men roligt med samarbete. Hon har uppfattningen att det är ungefär hälften av pedagogerna som det är problemfritt att samarbeta med och resten får hon kämpa mer eller mindre med. Det önskemål som skolbibliotekarien har i fråga om samarbetet med pedagogerna, är att vikten av skolbiblioteket ska lyckas förmedlas till samtliga. Hon önskar att hon kunde ha samma goda samarbete med alla pedagoger och säger att det kanske skulle finnas en plan för hur många timmar varje klass ska ha i bibliotekskunskap. Det är egentligen inte det skolbibliotekarien vill ha, men hon tror att man kanske måste gå den vägen.

Alla *pedagogerna* tyckte att samarbetet med skolbibliotekarien fungerade mycket bra. En av pedagogerna på mellanstadiet uttrycker dock att det inte fungerar lika bra i alla arbetslag och menar att bibliotekarien har svårt att få ett tillfredsställande samarbete med vissa och få dessa att förstå vinsterna med exempelvis bibliotekskunskap. Annars var pedagogerna nöjda med samarbetet och hade inga ytterligare förslag på hur arbetet skulle utföras. En av pedagogerna på lågstadiet uttryckte att det skulle finnas fler faktaböcker för lågstadiebarnen, men denna såg också att det var en ekonomisk fråga.

4.1.7 Läroplanen

Rektorn tycker att det borde vara bindande att ha skolbibliotek och att det borde uttalas tydligt i läroplanen. Han hänvisar till att skolministern Ibrahim Baylan betonar att skolbiblioteken i Sverige ska utvecklas.

Skolbibliotekarien anser att det hade varit ett bra stöd i strävan efter ett gott samarbete med alla pedagoger på skolan om det uttalades mer tydligt i läroplanen.

Pedagogerna på lågstadiet anser att det borde stå tydligt i läroplanen att skolbibliotek ska finnas. Den ena såg det som "helt förkastligt" att den nuvarande läroplanen är formulerad på detta vis och denna pedagog är övertygad om att det i kommande läroplan kommer att förändras. Den andra pedagogen anser att på Bokelundskolan är skolbiblioteket en livsnödvändighet; betydelsefullt också på andra skolor, men särskilt här på grund av språket. Den ena pedagogen som arbetar på mellanstadiet menar att det kanske är möjligt att inte ha skolbibliotek på skolan om man exempelvis har nära till stadsbiblioteket, men samtidigt kunde denna pedagog inte tänka sig Bokelundskolan utan skolbibliotek. Den andre pedagogen på mellanstadiet tycker att skolorna har förstått hur angeläget det är med skolbibliotek som fungerar bra och arbetar utifrån det.

4.1.8 Inköp

Enligt *rektorn* är det biblioteksrådet i samarbete med biblioteksgruppen som bestämmer vilka medier som köps in till skolbiblioteket.

Skolbibliotekarien säger att det är hon som köper in medier till biblioteket, men pedagogerna brukar ge inköpsförslag och bibliotekspedagogen är oftast med och kommenterar inköpen. Biblioteksrådet får 1000 kr/år som de disponerar fritt och köper böcker för som de tillsammans kommer fram till. Skolbibliotekarien berättar att eftersom biblioteket får extra pengar för inköp av faktaböcker från läromedelsanslaget går den största delen av skolbibliotekets bokanslag till skönlitteratur. På Bokelundskolan är behovet stort av lättläst skönlitteratur så mycket pengar går till det. På mellanstadiet finns ett gemensamt läromedelsanslag där det som ska ärvas mellan årskursen köps in. Det finns en överenskommelse att man inte köper mer än nödvändigt och de pengar som blir över går till biblioteket för att köpa in faktaböcker. Numera köps det oftast inte in 30 exemplar av en lärobok utan det köps kanske 10 och så ställs de i skolbiblioteket.

Pedagogerna anser överlag att det främst är skolbibliotekarien som beslutar vad som ska köpas in, men att både personal och elever brukar lämna in önskemål på olika medier. Det är även biblioteksrådet och biblioteksgruppen som har del i inköpen.

4.1.9 Skolbibliotekens framtid

Rektorn menar att man i Växjö har kommit väldigt långt och tror att resten av Sveriges skolor kommer att följa efter. Han resonerar som så att om det inte finns skolbibliotek på en skola och det är ont om lokaler är det också svårare att förstå behovet av skolbibliotek. Det ska inte vara i ett litet rum utan ha de bästa lokalerna. På Bokelundskolan har det arbetats mycket för att alla ska förstå vikten av att det är viktigt med de bästa lokalerna och att alla böckerna finns där. Rektorn tror att man på de flesta skolorna har protesterat om att alla böcker som lärarna har köpt in till eleverna och haft i klassrummen ska samlas i biblioteket. Han menar att det krävs att man tänker om här.

Skolbibliotekarien tycker att det ser ljus ut i Växjö. Skolministern har en positiv syn på skolbibliotek så bibliotekarien tror att den närmaste framtiden i Sverige är ljus. Hon tror att skolbiblioteken kommer att bli än viktigare men att det är angeläget att rikta in sig mer mot informationssökning och kämpa för att få in fler datorer i biblioteket. Hennes ambitioner för framtiden är att utveckla informationssökningen mer. Under våren ska ett projekt startas upp som riktas mot förskolorna i området och samtidigt försöka få dit föräldrarna. Målet är att försöka utveckla skolbiblioteket till ett områdesbibliotek dit man kan komma med sina barn och låna böcker. Nästa termin ska skolbiblioteket ha kvällsöppet en gång i veckan.

Pedagogerna tror att skolbibliotekens framtid i Sverige är positiv. Det som flera ser som en risk är att skolbiblioteken ligger i farozonen om det blir besparingstider.

4.2 Lillestadskolan

Lillestadskolan är en F-6-skola i Växjö tätort som har 245 elever och 35 elever i särskolan Linden. Lillestadskolans målsättning är att ge barnen en trygg och positiv arbetsmiljö för att eleverna på så sätt ska kunna tillgodogöra sig baskunskaperna. De arbetar för förståelsen för människors lika värde.⁸² Lillestadskolan ligger i ett bostadsområde med en stor del villor men även hyreshus.

Denna skola fick modellbibliotek för ett drygt år sedan. Innan dess har skolans bibliotek funnits på flera olika platser i skolan och under vissa perioder varit bemannat med lärare med ansvar för biblioteket. Biblioteket har senast varit inrymt i en liten lokal som har varit mer som ett avlastningsrum för bland annat ett piano som har använts för pianolektioner med barnen. I detta rum har det endast funnits skönlitteratur. Facklitteraturen har inte varit tillgänglig där utan har funnits i ett annat rum.

Under denna undersöknings gång har rummet blivit större, i och med att en vägg rivits ned mot ett angränsande rum och därför har facklitteraturen kunnat flyttas dit. Att väggen har rivits har varit nödvändigt för att nå upp till de krav som ställs från Skolbiblioteksforums håll; att biblioteket skulle bli större. Detta har inte varit helt smärtfritt för en del av personalen då det måste ”kosta något” för att få ha ett skolbibliotek. Förlusten av det angränsande rummet var ”kostnaden”. I detta fall var rektorn tvungen att ta beslutet och som också gjorde det.

⁸² Skolwebb 1-16, Växjö kommun

För närvarande nämns inte skolbiblioteket i Lillestadskolans skolplan men den ska revideras under våren och rektorn säger att skolbiblioteket självklart ska vara en viktig del i denna plan. Den summa som skolbiblioteket får för inköp av medier på Lillestadskolan är 75 kr/elev och år.⁸³

4.2.1 Lärande

Rektorn anser att lärande är en process i människan och för att denna process ska uppstå måste det finnas ett intresse både hos eleven och hos pedagogen samt att miljön ska vara anpassad så att den stimulerar till lärande. Han menar att lärandet är individuellt men att det egentligen bara finns två grundsätt som individen lär sig på. Det ena grundsättet är att man får något berättat för sig och det andra grundsättet är att individen lär sig genom att härma. Rektorn tror att det är angeläget att lyfta fram lärandet i grupp mer än vad som gjorts tidigare. Det har varit mycket individfixerat och individualistiskt och han menar att det självklart är individen själv som lär men att man även lär sig i grupp. Det är betydelsefullt med dialogen, som är ett verktyg i sig och måste äga rum för att lärandet ska ske. Trots att man låter eleverna arbeta i grupp är det inte säkert att något lärande äger rum; är man inte medveten blir det inget lärande. Det är därför viktigt att som pedagog vara medveten om lärandeprocessen.

Skolbibliotekarien menar att lärande är när man förstår sammanhang i sin helhet och kan använda sig av det i ett än större sammanhang. Kunskap är också att man själv kan skaffa information och omvandla det till sin egen kunskap som man förstår samt har granskat kritiskt. Hon tror att det går till på så sätt att man får information som man själv måste bearbeta och reflektera över så att man själv förstår den. Lärandet kan ske i grupp där alla kan bidra till varandras lärande. Men själva lärandet sker enskilt i och med att man måste pröva och praktisera individuellt för att lärande ska ske.

Pedagogerna har ungefär samma uppfattning om vad lärande innebär. Det allmänna är att det är för att lära sig för livet och kunna fungera i ett demokratiskt samhälle. De två som arbetar på lågstadiet poängterar att det är viktigt att mötas i tankarna och få vetskap om hur andra människor tänker och resonerar. Särskilt den ena pedagogen understryker hur mycket av lärandet som sker i samspel med andra människor. Pedagogerna menar att det hela tiden sker samspel, även om den enskilde individen läser en bok eller ser en film så sker ett samspel; i detta fall med författaren eller regissören. Båda pedagogerna som arbetar på mellanstadiet menar att gruppen är betydelsefull i lärandet. Den ena anser att individen själv bär det yttersta ansvaret för sitt lärande men att man i gruppen har möjlighet att utveckla sina tankar på ett ytterligare plan som inte vore möjligt om man vore själv. Den andre pedagogen på mellanstadiet anser att det är ett samspel mellan individuellt lärande och i grupp men att man inte endast ska tänka på att vara i grupp utan att det är viktigt att även få ro för att samla sina egna tankar och reflektera ensam för att sedan möta andra i deras tankar.

4.2.2 Skolbibliotekets funktion

Rektorn anser att skolbiblioteket är en betydelsefull resurs för lärandet, både för eleverna och för pedagogerna. Det är angeläget att biblioteket har en bra lokal som ligger centralt i skolan. Den lokal som biblioteket nu ligger i är inte bra och rektorn

⁸³ Samtliga intervjuer på Lillestadskolan

önskar en bättre. Han anser att det bör vara kärnan i skolverksamheten. Rektorn menar att det huvudsakliga målet med skolbiblioteket är att locka eleverna till läsning.

Skolbibliotekarien anser att skolbiblioteket är en demokratisk fråga. Alla barn har rätt till ett bibliotek med samma tillgång till böcker, datorer och andra medier. Det är även till för att stötta eleverna till att bli informationskompetenta. Skolbibliotekets roll är också att få övrig personal intresserade och motiverade till att använda biblioteket i sin undervisning.

Pedagogerna på lågstadiet menar att skolbibliotekets roll är att eleverna ska kunna låna böcker så mycket de vill och de som inte vill ska bli inspirerade till att vilja läsa, då det är viktigt att läsa för att utveckla språket. Biblioteket, som bör ligga centralt i skolan, är även till för att söka information för exempelvis olika tema eller för att finna litteratur som passar sin nivå. Det är betydelsefullt att skapa en vana hos eleverna att gå till biblioteket; att vända sig dit när man söker efter information. Pedagogerna på mellanstadiet menar att läsning är en viktig nyckel till väldigt mycket, exempelvis språkutvecklingen. Den ena pedagogen betonar att det är betydelsefullt att det finns böcker som lockar till läsning samt att skolbiblioteket är en jämlikhetsfråga i kommunen. Alla elever bör ha tillgång till ett ganska gott utbud av böcker. En pedagog på mellanstadiet berättar att:

Jag pratar mycket med barnen att det är orden som gör att du kan tänka och ju fler ord du kan desto svårare tankar kan du tänka. För att få ord måste du läsa. Och vad du än läser så får du mer ord och då utvecklar du ditt tänkande. Och då blir du klokare, så då måste du läsa

Den andra pedagogen menar att det är viktigt med skolbibliotek och att det finns en bibliotekarie där eftersom det är svårt för pedagogerna att vara så insatta i litteraturen som det krävs. Samtidigt anser denna pedagog att man inte heller ska överdriva vikten med läsningen. Det finns mycket annat som är lika angeläget, men pedagogen menar samtidigt att läsningen griper över många ämnen.

4.2.3 Skolbibliotekariens roll

Rektorn menar att skolbibliotekariens roll främst är att stimulera intresset för läsning. På Lillestadskolan är det för närvarande också att utveckla samarbetet med sarskolan.

Skolbibliotekarien menar att hennes roll i skolbiblioteket är att stimulera läslusten som då i sin tur leder till goda läsvanor och bättre ordförråd. Bibliotekarien tror inte på att tvinga eleverna att läsa men däremot att hjälpa eleverna att skapa en vana hos dem att använda sig av biblioteket. En annan roll som hon menar att skolbibliotekarien har är att hjälpa till att söka fram litteratur, både nyheter och sådant som passar in i olika tema som klasserna arbetar med. Hon menar också att lära ut källkritik och datorvana hör till skolbibliotekariens roll, men hon har ännu inte arbetat så mycket med det med eleverna på Lillestadskolan för hon har hittills lagt vikten på att få eleverna att börja läsa mer. Det är också angeläget att betona för pedagogerna att man kan använda skönlitteraturen i undervisningen. Ytterligare del i skolbibliotekariens yrkesroll är att inspirera pedagogerna till att bli intresserade av och använda biblioteket, så att de blir goda förebilder.

Pedagogerna hade ungefär samma uppfattning om vilken roll skolbibliotekarien har. De menade att bibliotekarien ska arbeta för att stimulera elevernas läsglädje, exempelvis med bokprat, och olika projekt för att få dem att läsa mer. Bibliotekariens roll är också att stötta eleverna och hjälpa dem att komma vidare i sin läsning. Pedagogerna menar också att skolbibliotekarien även finns till för dem. Pedagogerna behöver tips om högläsning böcker, hjälp att söka efter olika böcker och råd om litteratur vid temaläsning. Det som är viktigt är att ha ett samspel med skolbibliotekarien så att man kan fånga upp de elever som är svårstimulerade och inte har intresse av att läsa. Pedagogerna har inga andra önskemål av skolbibliotekarien utan tycker att möjligheterna finns. Om de ber henne eller ger förslag så känns det inte som om något är omöjligt.

4.2.4 Rektorns roll

Den roll *rektorn* har i samband med skolbiblioteket ser han som betydelsefull. Rollen är att främja samarbetet och att lyfta fram biblioteket som en viktig resurs. Han skulle gärna höja biblioteksanslaget för att ge möjlighet för biblioteket att utvecklas men han säger att de har ju inte obegränsat med pengar. Det gäller då att försöka åstadkomma något med det lilla man har.

Skolbibliotekarien anser att rektorn har en mycket betydelsefull roll i skolbiblioteket. Hon menar att det är så eftersom det är han som tar de yttersta besluten och det är han som måste ”sätta ned foten” och säga att så här ska det vara. Hon tycker också att rektorn har en viktig roll i att arbeta för att skolbibliotekarien kommer in i ett arbetslag.

Pedagogerna anser också att rektorns roll i skolbiblioteket är viktig. De menar att det är angeläget att han förstår och visar att det är viktigt med skolbibliotek och att han ser till att det finns resurser till det, eftersom det är rektorn som är skolans ekonomiska bas. En av pedagogerna menar att det är rektorn som trots allt bestämmer och att det var betydelsefullt att han tog beslutet om att skolbiblioteket skulle få en större lokal i och med att en vägg då skulle rivas och ett rum försvinna.

4.2.5 Pedagogens roll

Rektorn berättar att det finns en bibliotekspedagog på skolan som bland annat fungerar som ett bollplank mellan skolan och skolbiblioteket. I övrigt är pedagogernas roll i skolbiblioteket att ge eleverna möjlighet att låna och läsa böcker. De ska fungera som goda förebilder när det handlar om bibliotek, böcker och läsande.

Skolbibliotekarien betonar att pedagogerna har en viktig roll när eleverna ska välja böcker som de ska låna och läsa. Det är de som har den största kunskapen om vilken läsnivå eleverna befinner sig på och hon tror inte att pedagogerna alltid är medvetna om det. Det fungerar bäst när pedagogerna är aktiva i biblioteket och när bibliotekarien och pedagogen samarbetar.

Pedagogerna anser att deras roll är att hjälpa till att förmedla vikten av att läsa och använda sig av skolbiblioteket. Pedagogerna på lågstadiet betonade att de ska vara goda förebilder för eleverna och använda biblioteket på de olika sätt man kan använda det till. Pedagogerna på mellanstadiet sa att det är viktigt att påtala att biblioteket finns och att få eleverna att finna läsglädjen samt samarbeta med bibliotekarien för elevernas bästa.

4.2.6 Samarbetet

Rektorn tycker att samarbetet mellan de olika yrkeskategorierna fungerar bra. Han har inte funderat på om det skulle kunna fungera på något annat eller ytterligare sätt.

Skolbibliotekarien tycker att samarbetet mellan henne och pedagogerna fungerar bra. Det som har varit svårt var när bibliotekslokalen skulle göras större i och med att det rummet bredvid skulle bort och slås samman med biblioteket. Annars är alla positiva och vill ha skolbibliotek. Hon märker att de ser det väldigt positivt att det har kommit en extra person. Skolbibliotekarien menar att det hänger mycket på bibliotekarien som person hur samarbetet fungerar. Om man inte hör till ett arbetslag kan det vara lätt att bli bortglömd och då måste man själv visa upp sig och påminna om att man finns och vad man som bibliotekarie kan göra. Bibliotekarien är inte med i ledningsgruppen eller något arbetslag. Det finns inte något biblioteksråd men det ska startas upp en biblioteksgrupp under våren.

Alla *pedagogerna* är mycket positiva till samarbetet mellan dem och skolbibliotekarien. En av pedagogerna på lågstadiet sa att denna trodde att många hade saknat att ha ett fungerande skolbibliotek, men att man på något sätt har tänkt bort att det skulle kunna finnas som en inspirationskälla. Nu finns det och det har plötsligt blivit lite ”fart och fläkt.” En av pedagogerna på mellanstadiet anser att det är bra att hon tar egna initiativ och att man kan be henne om hjälp när det behövs.

4.2.7 Läroplanen

Rektorn tycker att det är bra att läroplanen är utformad på så sätt att kommunerna själva har friheten att välja hur de ska fördela resurserna.

Skolbibliotekarien anser att det inte är bra att läroplanen är formulerad på det sättet utan det borde vara mer tydligt vad som ska gälla.

En av *pedagogerna* på lågstadiet tycker att det är bra att läroplanen inte är så styrd eftersom man bör se till de olika förutsättningarna som finns i olika kommuner. Pedagogerna menar exempelvis att man på mindre orter inte kan satsa stort på både folkbibliotek och skolbibliotek utan då måste prioriteringar göras. Den andre pedagogerna hade inte tänkt på att det var formulerat på det viset och tyckte att det var förskräckligt att det stod så. Den ena pedagogerna på mellanstadiet anser att läroplanen borde vara tydligare i och med att bibliotek och skönlitteraturen är så viktig i undervisningen. Den andra pedagogerna på mellanstadiet menade att det just är ett exempel som man är fri att välja och att läroplanen är från 1994 och då hade inte datorer fått den genomslagskraft som den nu har och därför inte nämndes så mycket.

4.2.8 Inköp

Enligt *rektorn* är det skolbibliotekarien som väljer vad som ska köpas in till skolbiblioteket. Hon får en del önskemål från pedagoger och elever som hon också använder sig av.

Enligt *skolbibliotekarien* är det hon själv i samråd med bibliotekspedagogen som väljer ut vad som ska köpas in. Det händer att pedagoger och elever lämnar in önskemål.

Bland pedagogerna uppfattar hon att det är främst speciallärarna som ger inköpsförslag och överhuvudtaget är det mest skönlitteratur som önskas, inte så mycket fakta. Det är mycket sällan det sker. Hon vet inte varför det är så, men hon tror att det kan vara så att de fortfarande köper själva eller främst använder sig av läromedlen. Bibliotekarien lyssnar mycket till elevernas önskemål när hon köper in medier.

Alla *pedagogerna* var överens om att det i första hand är skolbibliotekarien som väljer ut vad som ska köpas in till skolbiblioteket. Ibland går skolbibliotekarierna ut i klasserna med en bokkatalog som eleverna får titta igenom och sedan röstas det fram ett par böcker som klassen gemensamt önskar att de ska köpas in. Pedagogerna känner det som att de kan lämna förslag på inköp. De berättar att när bokrean var uppmanades pedagogerna att kryssa för i bokkatalogerna vad de önskade att bibliotekarien skulle köpa in.

4.2.9 Skolbibliotekens framtid

Rektorn menar att man i Växjö har sagt att när projektiden för modellbibliotek är slut ska skolorna själva inte behöva bekosta hela skolbiblioteksverksamheten. Han tycker att det är viktigt så att skolorna inte behöver tumma på pedagogerna. Han tror då att det finns stora möjligheter att skolbiblioteken kan leva vidare.

Skolbibliotekarien tror inte att skolbibliotek bara är en trend utan något som kommer att bestå. Visserligen ser hon att det just nu är något som ligger i tiden men hon tror ändå att det kommer att fortleva. Hon ser också att Skolbiblioteksforums framtid är ljus. Det anställs fler och verksamheten växer samt att samarbetet med stadsbiblioteket ska utvecklas. Hennes största ambition för framtiden på skolbiblioteket på Lillestadskolan är att få in hela beståndet i katalogen och att alla klasser ska kunna komma kontinuerligt till skolbiblioteket och ha möjlighet att låna själva.

Pedagogerna på lågstadiet tycker att skolbibliotekets framtid ser ljus ut. De tror att det kommer att byggas ut mer. Den ena pedagogen på mellanstadiet ser att skolbibliotek prioriteras högt från myndighetshåll och att det poängteras hur angelägen skolbibliotekens existens är. Sen kan skolbiblioteket, som denna pedagog sa, vara en skrubben i ett hörn. Denna pedagog anser att det finns ett glapp mellan visionerna och verkligheten och hoppas att skolbiblioteksverksamheten kommer att fortsätta så att det inte igen blir att resurserna saknas, så att det blir en ny skrubben. Den andra pedagogen på mellanstadiet menade istället att om framtiden vet vi ingenting och det kan bli tvärtom vad vi tror.

5 Analys och diskussion

I detta kapitel kommer jag att analysera och diskutera resultatet av intervjuerna samt knyta an till de teorier och den litteratur jag tidigare har redovisat. Samma uppdelning av rubriker kommer att ske som använts i resultatredovisningen för att det ska bli så överskådligt som möjligt. Under varje rubrik kommer resultaten både från Bokelundskolan och Lillestadskolan att behandlas och när så är intressant och/eller viktigt kommer även en jämförelse att göras. Rubrikerna är: lärande, skolbibliotekets funktion, skolbibliotekariens roll, rektorns roll, pedagogens roll, samarbetet, läroplanen, inköp, skolbibliotekens framtid.

5.1 Lärande

För att kunna belysa skolbibliotekets funktion och skolans olika yrkeskategoriers roll i skolbiblioteket är det betydelsefullt att klarlägga vilken syn dessa har på lärande. Detta för att bättre förstå hur samarbetet upplevs och vilka förväntningar respondenterna med de olika yrkeskategorierna har.

De intervjuade har den uppfattningen att lärande är något som ständigt sker och som inte bara begränsas till skolan. Alla anser att lärande sker både individuellt och i grupp men de lägger olika vikt på individen och gruppen. Flertalet anser att det huvudsakliga lärandet sker individuellt men att gruppen också är betydelsefull för att komplettera sitt lärande med diskussioner i gruppen.

En av pedagogerna på Bokelundskolan menar att lärandet sker både individuellt och i grupp. Denna pedagog menar att i det individuella lärandet går individen in i sig själv och i gruppen resonerar man sig fram till lärande. Denna pedagog säger att man visserligen kan resonera med sig själv men att det inte är lätt för barn utan att de är i behov av gruppen. Däremot understryker en av pedagogerna på Lillestadskolan att väldigt mycket av lärandet sker i interaktion med andra människor. Pedagogerna menar att det hela tiden sker någon typ av samspel. Även om individen exempelvis läser en bok så sker ett samspel, i detta fall med författaren.

Detta resonemang har en klar anknytning till socialkonstruktivisterna som menar att lärandet är en social konstruktion som utvecklas i samspelet med andra människor och det är det lärande som är av någon betydelse. Det är med hjälp av språket som individernas olika erfarenheter förmedlas och på så sätt skapas lärande.

Socialkonstruktivisterna menar alltså att det är i interaktion med andra som lärandet befästs och får en större och viktigare mening.⁸⁴ Det är just socialkonstruktivistiska tankar den ena pedagogen uttrycker när denne menar att trots att man själv läser en bok sker ett resonemang med författaren och även med sig själv. Det är också en typ av kommunikation; att resonera och diskutera med sig själv.

En av pedagogerna nämnde att det finns viss kunskap som måste ”nötas in”, som exempelvis multiplikationstabellen. Detta sätt att ”nöta” in kopplas till det traditionella perspektivet som karaktäriseras av en förmedlande pedagogik. Detta traditionella

⁸⁴ Illeris 2001, s. 29

perspektiv syftar till att det finns en verklighet som förmedlas och kunskaperna mäts i prov. Lärandet sker med hjälp av straff och belöningar.⁸⁵

Rektorn på Lillestadskolan uttrycker att lärandet är en process och för att det ska ske måste ett intresse finnas hos eleven. Just detta processtänkande är en av huvudpunkterna enligt Piaget i den individuella konstruktivismen. Liksom rektorn på Lillestadskolan betonar även en av pedagogerna på Bokelundskolan att för att lärande ska ske måste viljan att utvecklas finnas. Piaget menar att det hos individen finns ett inneboende intresse av att lära sig och att det är pedagogens ansvar att utnyttja det i sin undervisning.⁸⁶ Det är också det Marton med flera menar med att uppmärksamheten och ansträngningarna är faktorer som påverkar inläringen. En av de faktorer som påverkar dessa faktorer är intresset för det lästa.⁸⁷

Skolbibliotekarien på Lillestadskolan menar att lärande är när individen lär sig förstå sammanhang i sin helhet och kan använda sig av det i ett större sammanhang. Det kan kopplas till Piagets sätt att resonera om att individens sätt att lära är när denne konstruerar kunskapen ur sina egna upplevelser för att på så sätt förstå sin verklighet.⁸⁸ Vad som sen är verklighet är något som också kan diskuteras. Enligt Kant finns ingen riktig verklighet utan det är individens egen syn på omgivningen som är individens egen verklighet. Men vad som verkligen är sant vet ingen.⁸⁹

Rektorn på Bokelundskolan menar att det finns olika typer av lärstilar som eleverna nyttjar. Detta kan återknytas till Lpo 94 där det står att läsa att: ”Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov.”⁹⁰ Limberg diskuterar att det är viktigt att fokusera på hur pedagoger ser på kunskap och lärande för att på så sätt påverka skolbibliotekets pedagogiska roll.⁹¹

5.2 Skolbibliotekets funktion

Målet med denna undersökning är bland annat att få veta vad rektorer, skolbibliotekarier och pedagoger menar att skolbibliotekets funktion består i.

Skillnaderna mellan Bokelundskolan och Lillestadskolan när det handlar om skolbiblioteket är främst två. Det ena är att skolbiblioteket på Bokelundskolan har funnits där längre tid än på Lillestadskolan och på grund av det är mer etablerat på skolan. Den andra skillnaden mellan dessa skolor är skolbibliotekets lokal. På Bokelundskolan ligger skolbiblioteket i en stor och ljus lokal medan skolbiblioteket på Lillestad är betydligt mindre men har ändå under undersökningens gång ändå blivit större.

Just den fysiska faktorn som exempelvis skolbibliotekets läge och placering är en av de faktorer som Kühne beskriver som angelägna när det gäller att införliva skolbiblioteket i

⁸⁵ Sellbjer 2002, s. 53ff

⁸⁶ Stensmo 1994, s. 134

⁸⁷ Marton 1977s. 51f

⁸⁸ Illeris 2001, s. 26ff

⁸⁹ Stensmo 1994, s. 33

⁹⁰ Lpo 94

⁹¹ Limberg 2003, s. 18

skolan.⁹² Rektorn på Lillestadskolan är medveten om bristen i att biblioteket inte har ändamålsenliga lokaler och att placeringen inte är den bästa. Även några av pedagogerna på samma skola betonar vikten av att skolbiblioteket bör ha en central plats i skolan. Kühne menar att det är svårt att avgöra vad som är ett bra läge för skolbiblioteket. Hon anser också att det är viktigt att reflektera över skolbibliotekets funktion när man ska bygga en ny skola och därifrån besluta vilken placering skolbiblioteket ska ha.⁹³

Rektorer på både Bokelundskolan och Lillestadskolan anser att skolbiblioteket är en betydelsefull resurs i skolan som bidrar till att öka elevernas lärande. Rektorn på Lillestadskolan menar att det huvudsakliga målet för skolbiblioteket är att locka eleverna till läsning. På Bokelundskolan menar rektorn att skolbiblioteket också är en naturlig mötesplats på skolan dit alla på skolan går varje vecka. Han menar att det inte bara handlar om böcker utan om upplevelser i allmänhet. Alla pedagoger och bibliotekarier på båda skolorna är överens om att skolbibliotekets funktion är att stimulera läsningen hos eleverna. I UNESCO: s skolbiblioteksmanifest står det mycket tydligt att ett av skolbibliotekens mål är att stimulera elevernas läslust.⁹⁴

Skolbibliotekarien på Lillestadskolan menar att skolbiblioteket är en demokratisk fråga på så sätt att alla barn har rätt till bibliotek med samma tillgång på böcker, datorer och andra medier. Även en av pedagogerna på samma skola betonade att skolbiblioteket är en jämlikhetsfråga i kommunen. I bibliotekslagen står att det skall finnas lämpligt fördelade skolbibliotek.⁹⁵ Att ha tillgång till bibliotek är inte endast dess placering utan även vilka öppettider biblioteket har. Det är en del i de fysiska faktorer som Kühne diskuterar. Tidigare nämndes skolbibliotekets placering som en fysisk faktor, men även bibliotekets öppettider är en fysisk faktor.⁹⁶ Just dessa två skolor har nära tillgång till skolbibliotek.

På Bokelundskolan menar bibliotekarien att en viktig uppgift för skolbiblioteket är att ordna bibliotekskunskap. Hon anser att skolbibliotekets funktion också är att stimulera läsglädjen. I inledningen av UNESCO: s skolbiblioteksmanifest står att skolbiblioteket ska förmedla kunskap som är grundläggande i ett informationssamhälle.⁹⁷ På Lillestadskolan har inte bibliotekarien börjat arbeta med detta än, utan koncentrerat sig på att få igång läsandet och stimulera läsglädjen, men det är något som sedan kommer att ingå i skolbibliotekets verksamhet även där.

På Bokelundskolan tycker pedagogerna att skolbibliotekets funktion är till för elevernas lärande men även för personalens skull. Skolbiblioteket är enligt en pedagog en kärnverksamhet i skolan som finns till både för nytta och för nöje. Även dessa påståenden kan ses förankrade i UNESCO: s skolbiblioteksmanifest. Ett av målen är att stödja och främja skolans utbildningsmål.⁹⁸

⁹² Kühne 1993, s 227ff

⁹³ Ibid.

⁹⁴ UNESCO: s skolbiblioteksmanifest

⁹⁵ Bibliotekslag (1996:1596)

⁹⁶ Kühne 1993, s. 227ff

⁹⁷ UNESCO: s skolbiblioteksmanifest

⁹⁸ UNESCO: s skolbiblioteksmanifest

En annan angelägen del i skolbibliotekets verksamhet anser pedagoger både på Bokelundskolan och på Lillestadskolan är att skapa en vana hos eleverna att besöka biblioteket. Även detta är ett av UNESCO: s skolbiblioteksmanifests mål; att lära eleverna att bli biblioteksanvändare.⁹⁹

Åsikterna om vilken funktion skolbiblioteket har är de intervjuade på dessa skolor överens om men betoningen ligger möjligtvis lite olika. Skolbibliotekets funktion ligger mycket nära vad som är skolbibliotekariens roll och vid sammanställandet av resultaten har jag märkt att det kan vara svårt att skilja dem åt. Jag kommer här nedan att analysera resultaten som berör skolbibliotekariens roll.

5.3 Skolbibliotekariens roll

För att skolbibliotekets funktion ska kunna uppnås är det viktigt att skolbibliotekariens roll är klargjord för alla parter. Här kommer resultaten av intervjuerna av rektorer, bibliotekarier och pedagoger att analyseras samt även Skolbiblioteksforums syfte med verksamheten.

Skolbibliotekariens roll är inte bara en utan flera, men det som framträder som starkast i intervjuerna är att ha en lässtimulerande roll. Olika sätt att genomföra det är exempelvis att arrangera bokprat, hjälpa eleverna att finna litteratur på rätt nivå. Deras arbete även i att entusiasmera pedagogerna så att de finner bra litteratur att använda i undervisningen och att pedagogerna på så sätt även blir goda förebilder för eleverna i och med att de regelbundet använder sig av biblioteket. Skolbibliotekarien på Lillestadskolan menar att om läslusten stimuleras leder det sin tur till goda läsvanor och bättre ordförråd. Hon menar också att det är viktigt att visa på att man kan använda skönlitteraturen i undervisningen. En annan uppgift som skolbibliotekarien har är att lära eleverna informationssökning, datorvana och källkritik. På Bokelundskolan har bibliotekarien börjat ha lektioner i studieteknik som hon ser som en del i informationssökningen. Skolbiblioteksforums syfte är även att stötta eleverna till att kunna söka information och kritiskt granska den. Det är även bland annat att stimulera nyfikenheten och lusten att läsa som Skolbiblioteksforum har som syfte med verksamheten.¹⁰⁰ Det är just några av alla de punkter som Nilsson tar upp som skolbibliotekariens yrkesroll består i. Som exempelvis lässtimulans, att vara ett lärarstöd och att undervisa eleverna i informationsfärdighet.¹⁰¹ I definitionen av informationskompetens i denna undersökning, som är Lpo 94: s förklaring, står bland annat att det är viktigt att utveckla elevernas studiefärdigheter och metoder.¹⁰² Det är alltså en del i det arbete som skolbibliotekarien på Bokelundskolan utför med att ha lektioner i studieteknik.

5.4 Rektorns roll

Varje arbetsplats har en chef och skolans chef är rektorn. För att verksamheten ska vara tillfredsställande finns olika krav som behöver uppnås. Jag är intresserad av vad rektorn

⁹⁹ UNESCO: s skolbiblioteksmanifest.

¹⁰⁰ Skolbiblioteksforum, Lars Rejdnell – Verksamhetschef (presentationsmaterial)

¹⁰¹ Nilsson 2003, s. 121ff

¹⁰² Lpo 94

anser, men även vad skolbibliotekarien och pedagogerna menar att rektorns roll i skolbiblioteket är.

Alla de intervjuade är överens om att rektorn har en mycket betydelsefull roll i skolbiblioteket. Det som är viktigt är att rektorn ger tillgång till tid och resurser så att det är möjligt att ha en väl fungerande verksamhet. Att lyfta fram och betona vikten av att ha ett bibliotek på skolan och själv ha kunskap om skolbibliotekets funktion är av yttersta vikt. Det ses också som angeläget att rektorn, som är den beslutande i skolan, ser till att det finns dokument som styr upp verksamheten samt även arbetar för att skolbibliotekarien tillhör ett arbetslag. En av Kühnes faktorer tar upp de psykologiska förhållandena, såsom exempelvis skolledningens inställning.¹⁰³ I *Skolbiblioteken i Sverige: Kartläggning, analys och probleminventering* betonas just det som alla respondenterna anser är viktigt; att skolledningen inser betydelsen av skolbibliotek.¹⁰⁴ Även i Aronssons magisteruppsats nämns det att det är viktigt med rektorns engagemang.¹⁰⁵ De undersökta skolornas skolbibliotek ingår i Skolbiblioteksforum och för att en skola ska få modellbibliotek är det rektorns ansvar att söka och motivera varför denne vill ha skolbibliotek och vad rektorn önskar med skolbiblioteket. I detta sammanhang ses också betydelsen av engagemang som Aronsson nämnt.¹⁰⁶

5.5 Pedagogens roll

I och med att skolbiblioteket är skolbibliotekariens arbetsplats kan en del tycka att pedagogerna inte har någon roll i skolbiblioteket. Men eftersom både skolbibliotekariens och pedagogernas mål med sitt arbete är att främja elevernas lärande och skolbiblioteket är ett verktyg i detta arbete så har pedagogen tillsammans med bibliotekarien en självklar roll.

Alla respondenter har den åsikten att pedagogens roll i skolbiblioteket är att ge tid och möjlighet för eleverna att använda sig av biblioteket. De ska vara ett stöd till skolbibliotekarien och exempelvis hjälpa de elever som ännu inte lärt sig att låna böcker och som flera sa, även kunna ge lite lästips till eleverna. På Bokelundskolan har alla pedagoger genomgått en utbildning för att få kunskap om skolbibliotekets funktioner och även kunna vara behjälpliga på skolbiblioteket. I IFLA/UNESCO: s riktlinjer för bibliotek nämns just vikten av att skolbibliotekarier och pedagoger samarbetar för att alla (pedagoger, bibliotekarier och elever) ska kunna använda sig av skolbiblioteket på bästa sätt.¹⁰⁷ Det är också så, som tidigare nämnt, att det i Lpo 94 står att eleverna ska få tillgång till olika typer av stöd för att kunna söka information och tillägna sig den på ett tillfredställande sätt.¹⁰⁸ Nilsson säger just att det är samarbetet mellan pedagogerna och skolbibliotekarien som avgör hur resultatet av skolbiblioteksverksamheten blir.¹⁰⁹

En av de faktorer som Kühne nämner som är av betydelse för hur skolbiblioteket ska införlivas i skolan, är lärarnas och bibliotekariens utbildning. Kühne menar att ett medel

¹⁰³ Kühne 1993, s. 227ff

¹⁰⁴ *Skolbiblioteken i Sverige: Kartläggning, analys och probleminventering* 1999, s. 63

¹⁰⁵ Aronsson, Annette 2004, *Vad vill vi med vårt skolbibliotek? En undersökning av attityder till skolbiblioteket bland skolledare och lärare*, s. 53

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ IFLA/UNESCO: s riktlinjer för skolbibliotek,

¹⁰⁸ Lpo 94

¹⁰⁹ Nilsson 1998, s. 37

för att få bibliotekarierna helt accepterade i skolans värld är att utbilda dem i pedagogik.¹¹⁰ I Statens kulturråds rapport nämns att det är mycket viktigt att det i lärarutbildningarna ska ingå obligatoriska kurser om skolbibliotekens roll i skolan. Detta för att redan från början göra de blivande pedagogerna medvetna om hur man använder skolbiblioteket som en pedagogisk resurs. Det är även angeläget att det i bibliotekarieutbildningarna ingår pedagogik.¹¹¹ Det är ett led i den riktning som Kühne menar behövs för att bibliotekarierna ska bli en naturlig och accepterad del av skolans värld.¹¹²

5.6 Samarbetet

Jag tycker att det är intressant att få kunskap om hur de olika yrkeskategorierna ser på sitt samarbete i skolbiblioteksverksamheten och samtidigt se om de har samma uppfattning om hur samarbetet går till och hur de eventuellt skulle vilja förändra det.

Rektorn på Bokelundskolan tycker att samarbetet mellan bibliotekarien och pedagogerna fungerar bra, men att allt går att utveckla. Samarbetet mellan honom, som rektor och bibliotekarien anser han fungerar bra och menar att det inte skulle kunna vara på något ytterligare sätt. Skolbibliotekarien på samma skola anser att samarbetet mellan henne och pedagogerna fungerar bra i det stora hela men att det ändå är en del pedagoger som hon får arbeta mer eller mindre hårt med för att kunna genomföra ett gott samarbete. Hon önskar att vikten av ett bra samarbete och skolbibliotekets funktion ska kunna förmedlas till alla pedagoger. De pedagoger på Bokelundskolan som intervjuades var mycket nöjda med samarbetet med skolbibliotekarien. Det var däremot en av pedagogerna som uttryckte att det inte fungerade lika bra i alla arbetslag för att en del pedagoger hade svårt att förstå vinsten med exempelvis bibliotekskunskap. På Lillestadskolan tycker alla yrkeskategorier att samarbetet mellan dem fungerar bra. Rektorn har inte funderat på om det skulle kunna fungera på något annat sätt. En av pedagogerna menade att det är bra att bibliotekarien är initiativrik. Skolbibliotekarien tycker att det som har varit svårt i samarbetet var när bibliotekslokalen skulle bli större och ett annat rum då skulle försvinna. Annars menar hon att det hänger mycket på hur skolbibliotekarien är som person. Det gäller att visa upp sig och påminna om att man finns och vad skolbibliotekariens yrkesroll består av, särskilt när skolbibliotekarien inte ingår i ett arbetslag.

Vikten av samarbete beskrivs i UNESCO: s skolbiblioteksmanifest. Stiftarna av detta manifest påpekar att genom erfarenheter visar det att elevernas studieförmåga förbättras om bibliotekarier och pedagoger samarbetar.¹¹³ Limberg diskuterar att det finns några grundantaganden som hjälper till att göra en problembeskrivning av skolbiblioteksverksamheten. Dessa antaganden berör främst samarbetet i skolan.¹¹⁴

¹¹⁰ Kühne, 1993, s. 233f

¹¹¹ *Skolbiblioteken i Sverige: Kartläggning, analys och probleminventering* 1999, s. 12

¹¹² Kühne, 1993, s. 233f

¹¹³ UNESCO: s skolbiblioteksmanifest

¹¹⁴ Limberg 2003, s. 17f

5.7 Läroplanen

I Lpo 94 står de mål som ska uppnås i skolans verksamhet. I och med att skolbiblioteket är en del av skolan är ett av målen att se vad rektorer, skolbibliotekarier och pedagoger tycker om hur mycket eller lite biblioteket nämns i läroplanen.

De flesta av respondenterna var överens om att de tyckte att skulle stå betydligt tydligare i läroplanen att skolbibliotek ska finnas. Ord som ”helt förkastligt” användes för att uttrycka hur fel personen tyckte att det inte var tydligare i Lpo 94. Det var några som i stället tyckte att det var bra att läroplanen var utformad så att kommunerna själva hade frihet att fördela resurserna som de hade behov av. Skolbiblioteksforums chef tyckte däremot att läroplanen var tydlig, i och med att det till exempel står att eleverna ska kunna orientera sig i en komplex verklighet. Hon menar att om man ser skolbiblioteket som en pedagogisk resurs i elevernas lärande så är det precis det som beskrivs i läroplanen. Att tänka på är att det finns stöd i bibliotekslagen för att det ska finnas ”lämpligt fördelade skolbibliotek”.¹¹⁵ En annan faktor som hör till detta område är skolans arbetsplan. Det är en faktor som Kühne betonar som viktig för möjligheten att införliva skolbiblioteket i skolverksamheten.¹¹⁶

I Bokelundskolans kvalitetsredovisning är även skolbiblioteksverksamheten dokumenterad men däremot inte i Lillestadskolan. Rektorn på Lillestadskolan nämnde att deras arbetsplan ska revideras under våren och att skolbiblioteket då ska vara en viktig del i denna plan.

5.8 Inköp

En intressant faktor som även berör samarbetet är inköp av medier. Vem gör urvalet och var läggs tyngdpunkten på det som köps in? Hur stora resurser har de olika skolbiblioteken för att göra sina inköp?

Inköp av medier till skolbiblioteken står främst skolbibliotekarien för, men både elever och pedagoger är välkomna att lämna in förslag. På Bokelundskolan finns både biblioteksgrupp och biblioteksråd som också medverkar i urvalet av medier. På Lillestadskolan har bibliotekarien, på ett mycket demokratiskt vis, låtit eleverna vid olika tillfällen få rösta och lämna önskingar med hjälp av boklistor vad de vill att bibliotekarien ska köpa in.

Skolbiblioteksforums chef önskar att alla rektorer ska satsa lika mycket resurser på samtliga skolor. Hon säger att det nu är cirka 100 kr/elev och år men det varierar. På Bokelundskolan har biblioteket 100 kr/elev och år att göra inköp för men på Lillestadskolan har biblioteket 75 kr/elev och år.

På Bokelundskolan har de också gjort den prioriteringen att bibliotekets resurser främst går till skönlitteratur. Sedan köper arbetslagen på mellanstadiet inte in så mycket läroböcker för läromedelsanslaget, utan bara det som ”absolut behövs” och resterande pengar går till biblioteket för inköp av faktaböcker. Att de har gjort detta val att inte

¹¹⁵ Bibliotekslag 1996:1596

¹¹⁶ Kühne 1993, s. 227ff

köpa in så mycket läromedel kan man knyta an till det som står i Lpo 94 att: "Eleverna skall kunna orientera sig i en komplex verklighet, med ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt."¹¹⁷ Limberg menar att det är ett av problemen som kan göra det svårt att utveckla ett tillfredsställande samarbete är den sedvanliga användningen av läromedel.¹¹⁸

5.9 Skolbibliotekens framtid

Slutligen, har skolbiblioteken någon framtid? Den närmaste framtiden för skolbiblioteket på Bokelundskolan ser ut på så sätt att de ska utveckla samarbetet gentemot förskolorna och föräldrarna i området. På Lillestadskolan är det främst att hela bokbeståndet ska komma in i katalogen och att alla klasser ska komma kontinuerligt till skolbiblioteket för att låna böcker. På Lillestadskolan ska även samarbetet med särskolan Linden utvecklas. På nästa nivå, i Växjö kommun, ser framtiden hoppfull ut. Skolbiblioteksforum är i ett skede av utveckling som ska hålla på till år 2009. Alla respondenterna tycker sig se att framtiden för skolbibliotek i övriga landet också ser ljus ut, förutom vissa farhågor om det kommer besparingstider. Då är en del rädda för att skolbiblioteken kommer att få skära ned. Rektorn på Lillestadskolan gav också uttryck för oro om ekonomin. Han menar att det är viktigt att skolorna efter modellbibliotekstidens slut inte ska behöva bekosta hela skolbiblioteksverksamheten själva så att man i förlängningen inte behöver skära ned på pedagogernas timmar och tjänster.

¹¹⁷ Lpo 94

¹¹⁸ Limberg 2003, s. 46

6 Slutsatser

Syftet med denna uppsats var att belysa hur rektorer, skolbibliotekarier och pedagoger såg på skolbibliotekets funktion i lärprocessen på två F-6-skolor i Växjö tätort. Tanken var också att illustrera dessa yrkeskategoriers syn på deras roller i skolbiblioteket samt hur de upplevde deras samarbete i skolbiblioteket.

Metoden för att få veta vad dessa olika yrkeskategorier tyckte i ämnet var kvalitativa intervjuer. Jag fick god hjälp av personal på Bokelundskolan och Lillestadskolan som ställde upp på att bli intervjuade. Först uppstod vissa svårigheter att få kontakt med både skolor och pedagoger som ville vara delaktiga i undersökningen. Detta var synd eftersom de trots allt själva skulle få del av materialet och i förlängningen kunna få ett än bättre samarbete mellan dem och skolbiblioteket. Samtidigt är det en klar indikation på att det är dags att se över pedagogers arbetsbörda då det är vanligt att de känner sig pressade.

Jag är av den åsikten att alla som arbetar med någon typ av lärande regelbundet bör diskutera och reflektera över vilken syn man har på lärande; vad lärande är och hur det går till. På så sätt blir man mer medveten om lärandet och vilken stor betydelse det har i vår vardag. För att bli en bra pedagog är det viktigt att vara medveten om sin egen och även andras syn på lärande.

Min egen syn på lärande har diskuterats och funderats fram under min tid som fritidspedagog och vidare utvecklat under min utbildningstid för att bli bibliotekarie. Det förefaller som om att många inte har en tydlig bild av vilken teori man anser sig tro på, utan det vanliga är att man ligger någonstans mitt emellan ett par teorier. För att ha en teoretisk grund att stå på i undersökandet av respondenternas syn på lärande gjordes en översikt av tre teorier som har en övergripande syn på olika sätt att se på och behandla lärande. Dessa teorier var det traditionella perspektivet, individuell konstruktivism och socialkonstruktivism.

Det traditionella perspektivet känner jag mig väl förtrogen med genom min egen skolgång, särskilt i grundskolan som jag gick från mitten av 1970-talet och framåt. Då skedde undervisningen främst genom att pedagogen förmedlade kunskap på lektioner och med hjälp av läroböcker. Tanken att ifrågasätta vad som sades i läroböckerna föresvävades inte utan det var sanningen som beskrevs. Betygssystemet är ett exempel på straff och belöning och är en metod som fortfarande finns kvar i skolan. Att tro att det som står i läroböckerna är sanningen och att det därför räcker med det i undervisningen anses av många vara en förlegad syn på lärande. Självklart ska man inte förkasta läroböckerna men i stället se dessa för vad de är; böcker med information om olika ämnen som tillsammans med annan litteratur kan hjälpa eleverna i strävandet efter lärande.

Enligt mina erfarenheter i skolan som pedagog har Piagets teorier varit så gott som allenarådande under många år och det är den individuella konstruktivismen som han var representant för. Samhället i stort och då även skolan, har särskilt under de senare decennierna varit inriktat mot individen. I och med det var det lätt att knyta an till Piagets åsikter.

Den teori jag ligger närmast i tanken är den socialkonstruktivistiska teorin. Det sätt Vygotskij beskriver hur människor lär och kommunicerar stämmer väl överens med mina tankar. Vygotskijs sätt att resonera runt språket visar att det är i interaktion människor emellan som kunskap infinner sig och som utveckling sker. På så sätt sker även en inre process inom den enskilde individen som i samspel mellan individer får en större mening och relevans till sin verklighet och som gör att lärandet blir än mer komplext. Piaget ansåg också att interaktionen mellan individer var viktigt för lärandet, men han lade större vikt vid det individuella. Jag tror att de individuella konstruktivisterna och socialkonstruktivisterna egentligen är ganska nära varandra i sina synsätt på lärande men att de har svårt att enas om vad som är viktigast; det individuella eller samspelet med andra. I dagens skola finns en viss socialkonstruktivism i form av exempelvis PBL.¹¹⁹ Detta arbetssätt har blivit mer vanligt, men då mest i de högre årskurserna. Med tanke på hur Lpo 94 är formulerad med målet att eleverna ska bli informationskompetenta kan det tolkas som att socialkonstruktivismen är ett ypperligt sätt att arbeta på för att uppnå dessa mål.

Respondenterna på de olika skolorna hade relativt lika syn på lärande. Det skiftade mellan individuell konstruktivism, som de flesta verkade vara anhängare till, och socialkonstruktivism. Tanken är inte att alla ska ha exakt samma syn på lärande men det är viktigt att medvetandegöra sin syn för att man på skolan ska kunna arbeta sig samman för att ha gemensam riktning i målet att verka för elevernas ökade lärande. Rektorn på Lillestadskolan sa att en ingrediens i lärandet är elevens intresse att lära. Det var en del i Piagets tankar, att människan har ett inneboende intresse för att lära sig nya ting. Tidigare forskning visar att denna vilja att utvecklas och lära finns hos individen men att det av olika skäl kan vara svårt att frammana denna upptäckarlust. Det ligger ett stort ansvar hos pedagogerna tillsammans med skolbibliotekarien, att lyckas stimulera eleverna i sitt lärande och skapa en skola som tar tillvara på denna inneboende vilja att lära. Detta resonemang förstärks ytterligare av vad en av pedagogerna på Bokelundskolan anser om lärandet. Denne menar att man inte kan lära barnen något, utan det ligger i pedagogernas uppgifter att motivera och skapa möjligheter så att eleverna blir motiverade i sitt lärande.

Med tanke på skolbibliotekets funktion finns flera olika faktorer som styr tillgängligheten. En av dessa är lokalen. Det är mycket viktigt att lokalen är ändamålsenlig och lättillgänglig. Att biblioteket är centralt beläget och har bra öppettider är av yttersta vikt. På Bokelundskolan är skolbiblioteket beläget i en stor lokal och det är bemannat fyra dagar i veckan. Bibliotekslokalen på Lillestadskolan är betydligt mindre, men har ändå, under undersökningens gång blivit större än tidigare. Det finns en önskan om att de ska få en ny lokal som ska ligga mer centralt i skolan. Det förefaller att om skolbibliotek är centralt placerad med bra öppettider och god bemanning så är det lättare att skolbiblioteket blir en naturlig del i skolan.

Att skilja på vad som är skolbibliotekets funktion och vad som är skolbibliotekariens roll är svårt. Dessa funktioner och roller går in i varandra och kan emellanåt vara svåra att skilja åt. Att skolbibliotekets funktion och skolbibliotekariens roll bland annat består i att locka eleverna till läsning går inte att ta miste på. Vad är det då som är så bra med att få eleverna att läsa mer? Det kommer då och då larmrapporter om svenska elevers brister i det svenska språket och sämre studieresultat. Om eleverna läser mer

¹¹⁹ Se beskrivning av PBL under definitioner och förkortningar

skönlitteratur kommer det i förlängningen att ge mer studiestarka elever. Att läsa skönlitteratur gör att det skapas ett bättre ordförråd, man blir bättre på att stava och fantasin stimuleras. Bokelundskolan satsar medvetet på språket, mycket på grund av att de flesta eleverna på denna skola inte har svenska som sitt första språk. Det är ett mycket positivt drag, och samtidigt borde fler ”vanliga” skolor ta efter detta. Om andra skolor skulle ta efter och ha 30 minuters läsning av skönlitteratur varje dag skulle det förmodligen visa sig ganska snart att resultaten i elevernas övriga studier blev bättre. Samtidigt är det angeläget att skapa en vana hos eleverna att läsa och använda sig av biblioteket. Även detta är ett av UNESCO: s skolbiblioteksmanifests mål; att lära eleverna att bli biblioteksanvändare.¹²⁰ Det är också en viktig uppgift för skolbiblioteken. Om eleverna får en vana i att använda sig av biblioteket under sin skolgång faller det dem sedan naturligt att i fortsättning gå till biblioteket för att låna olika medier och söka information. Det är i sin tur en betydelsefull del i det livslånga lärandet.

Många av pedagogerna anser att skolbibliotekets funktion är till för elevernas lärande men även för personalens skull. Skolbiblioteket är enligt en pedagog en kärnverksamhet i skolan som finns till både för nytta och för nöje. Även dessa påståenden kan ses förankrade i UNESCO: s skolbiblioteksmanifest. Ett av målen är att stödja och främja skolans utbildningsmål.¹²¹ För att kunna göra det har skolbiblioteket en stor uppgift i att stötta pedagogerna i deras arbete för att nå upp till skolans mål. Tidigare forskning visar att det inte är ovanligt att pedagoger glömmer bort att skolbiblioteket finns till även för dem. Skolbiblioteket kan bidra med mycket i pedagogernas arbete med eleverna. En stor fördel är om all skolans litteratur finns samlad i skolbiblioteket så att alla får tillgång till den. Om skolbibliotekarien kan förmedla till pedagogerna vad de kan använda skolbiblioteket till gör det i sin tur att eleverna mer aktivt kommer att använda sig av biblioteket. Vad eleverna och pedagogerna kan använda skolbiblioteket till är förutom den rena läsningen även informationssökningen. När samhället nu har ett så stort flöde av information är det idag nödvändigt för eleverna att bli informationskompetenta.

Det är en stor och mångsidig uppgift som skolbibliotekarien har. Att själv kunna genomföra detta är inte möjligt utan det krävs ett gott samarbete mellan personalen på skolan. Alla verksamheter får ett bättre resultat om de olika aktörerna samarbetar mot gemensamma mål. Så är det även i skolans värld; att skolbibliotekarier och pedagoger samt även rektorn ska samarbeta för att eleverna ska få ut mesta möjliga av skolan och dess bibliotek. Rektorn är skolans chef och det är angeläget att denne ser sin roll i skolbiblioteket. Alla respondenter i denna undersökning anser att rektorn har en mycket viktig roll i skolbiblioteket. Är rektorn positiv till skolbiblioteket är det lättare att denna åsikt förmedlas och sprids vidare till övrig personal på skolan.

Pedagogerna på skolan har också en betydelsefull del i skolbiblioteket. Om samarbetet mellan skolbibliotekarien och pedagogerna är väl fungerande får alla parter mycket mer ut av biblioteket. På en av de undersökta skolorna nämndes att inte alla pedagoger hade det utvecklade samarbetet med skolbibliotekarien som önskades. Däremot var alla respondenterna mycket nöjda med skolbiblioteket, skolbibliotekarien och deras samarbete. Jag tvivlar inte alls på att det är så, men det är det som kan vara problemet med denna typ av undersökning. Eftersom det i undersökningen måste ske ett urval av respondenter och inte intervjuas samtliga pedagoger är det naturligt att de som ville

¹²⁰ UNESCO: s skolbiblioteksmanifest

¹²¹ Ibid.

intervjuas i grunden är positiva till skolbibliotek. Hur ska man då göra för att få en mer nyanserad bild av skolbiblioteksverksamheten? Den möjlighet som finns är att det sker en undersökning som är sanktionerad och beordrad från skolledningen eller ännu hellre från ännu högre ort. Svårigheten är när något är beordrat att det genast får en negativ klang. Det blir då än svårare att nå de som är negativa till skolbiblioteksverksamheten. Men det är nog den enda möjligheten att nå alla på en skola. Självklart är det en mycket större undersökning än denna och det skulle behövas mycket mer tid och resurser för att kunna sammanställa resultaten.

Hur ska man göra för att, hos så många som möjligt, förankra skolbiblioteksverksamheten i skolan? Dessa två verksamheter, som ändå har som mål att öka elevernas lärande, kommer från början från två olika kulturer. Det är viktigt att man tar tillvara varandras kompetenser i stället för att konkurrera, och att alla är medvetna om att det ändå är mot samma mål man strävar. För att det ska bli ett gott samarbete mellan dessa yrkeskategorier måste man börja "från början". Alltså att skolbiblioteksverksamheten måste vara en naturlig del redan i de olika lärarutbildningarna. Inte då den typ av biblioteksverksamhet som går ut på att lära studenterna hur de kan använda biblioteket för att underlätta sitt eget lärande. Utan att de blivande pedagogerna från början ska vara insatta i hur de tillsammans med skolbibliotekarien kan arbeta för att på bästa sätt främja elevernas lärande.

Det är också angeläget att de högskolor och universitet som har utbildningar i biblioteks och informationsvetenskap överlag utvecklar sina utbildningar med mer pedagogik. Det är viktigt att tänka på att det är flera parter än pedagogerna som bär ansvaret för att skolbiblioteksverksamheten fungerar. Ja, inte bara fungerar utan också är bra. Eftersom jag läser biblioteks och informationsvetenskap på Växjö universitet har vi läst 20 poäng pedagogik. Det är svårt för mig, som går denna utbildning och ännu inte är ute i arbetslivet, att säga om man bli mycket mer pedagogisk ute i verkligheten efter denna utbildning. Men jag tror att det ger oss en större kunskap om att pedagogik är en mycket betydelsefull del i bibliotekaryrket samt medvetenhet om hur man själv ser på kunskap och lärande. Det kommer att vara en betydelsefull insikt oavsett vilken arbetsplats man sedan kommer att ha.

Men det handlar inte bara om utbildningarna för att skolbiblioteken ska bli en naturlig del i skolan. En stor del ligger i marknadsföring. Det förefaller som att bibliotekspersonal ofta är dåliga på att marknadsföra sig själva; att visa vad de har att tillhandahålla och vad man kan göra på biblioteket, mer än att låna böcker. Det måste ske en förändring när det gäller detta. I undersökningen kom det fram vid några tillfällen att det poängterades att man som skolbibliotekarie måste vara framåt, initiativrik, "gåpåig" och hela tiden vara alert och visa vad man som skolbibliotekarie kan bidra med. Det är vanligt att man som "någon annan än lärare" på skolan måste göra det. Skolan är en så gammal kultur med murar och hinder som det i vissa fall kan vara svårt att bryta igenom och klättra över. Ett viktigt sätt är att regelbundet ha fortbildningar för skolans personal i vad skolbibliotekets funktion är.

En annan del i att integrera skolbiblioteksverksamheten är när man tittar på hur det ser ut på skolorna angående inköp av medier. På Bokelundskolan har de gjort den prioriteringen att bibliotekets resurser främst går till skönlitteratur. Sedan köper arbetslagen på mellanstadiet inte in så mycket läroböcker för läromedelsanslaget, utan bara det som "absolut behövs" och resterande pengar går till biblioteket för inköp av

faktaböcker. Att de har gjort detta val att inte köpa in så mycket läromedel kan knytas an till det som står i Lpo 94, att: "Eleverna skall kunna orientera sig i en komplex verklighet, med ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt."¹²² Eftersom samhället har blivit på det viset att ny information ständigt strömmar in så behöver eleverna redan från början lära sig sälla och kritiskt granska den information de finner. Genom att inte använda traditionella läroböcker i så stor grad får eleverna en möjlighet att lära sig att sälla och kritiskt granska den information de finner på andra sätt. Man har kommit ganska långt på vägen i att integrera skolbiblioteksverksamheten i skolan när man som i Bokelundskolan har minskat på läromedelsinköpen. Där handlar det främst om mellanstadiet men det finns få hinder i att man gör på samma sätt även på lågstadiet. Det förefaller som om att man genom att använda sig av skolbiblioteket på detta sätt och minska på klassiska läromedel, närmar sig det arbetssätt som måste ske för att skolan ska uppnå de mål som finns i Lpo 94, om elevers strävan att bli informationskompetenta. För att bli informationskompetent kan man inte bara använda sig av läroböcker i det specifika ämnet. Eleverna måste söka information och lära sig vara källkritiska, och vilket ställe är bättre att söka på och lära sig än på biblioteket? Det intryck som samarbetet mellan de olika yrkeskategorierna på Bokelundskolan ger, är att det överlag fungerar bra men att det är som rektorn säger, att allt går att utveckla. Svårigheten ligger i att kunna nå ut till alla med vad som är skolbibliotekets funktion och skolbibliotekariens roll i skolan. Man skulle vilja "frälsa alla" men det är samtidigt inte realistiskt. Det är en lång väg att gå och det hör delvis samman med de olika yrkeskategoriernas utbildningar, både grund och fortbildningar, som nämnts tidigare. En metod som kan hjälpa till att införliva skolbibliotekarien i skolverksamheten är att skolbibliotekarien är med i ledningsgruppen, som hon är på Bokelundskolan. På Lillestadskolan fungerar samarbetet också bra överlag, och man måste ha i åtanke att skolbiblioteket endast har funnits där i ett drygt år. Det som skiljer sig från Bokelundskolan är exempelvis att skolbibliotekarien inte är med i ledningsgruppen eller i något arbetslag, vilket kan rekommenderas att skolbibliotekarien gör. På så sätt kommer skolbibliotekarien än mer bli en naturlig del av skolans verksamhet.

Att skolbibliotekarien på Lillestad ser skolbiblioteket som en demokratisk fråga är mycket intressant. Folkbiblioteken vänder sig mot alla i samhället, högskolebiblioteken vänder sig främst mot högskolestuderande och lärarna och skolbiblioteket i sin tur vänder sig mot alla i skolan, alltså inte bara mot eleverna utan även pedagogerna. Men i förlängningen är det för eleverna och deras lärande. Eftersom det i bibliotekslagen står att det skall finnas *lämpligt fördelade skolbibliotek* kan det tolkas som att det i lagen står att det är en rättighet, alltså en demokratisk rättighet. I Växjö har man kommit långt med utbyggnaden av skolbibliotek och därför är tillgängligheten relativt god. Men hur är det exempelvis i övriga delar av Sverige? Har verkligen alla tillgång till lämpligt fördelade skolbibliotek? Att skolministern Ibrahim Baylan betonar vikten av att utveckla skolbiblioteken är positivt och angeläget. Men vad händer efter nästa val? Är denna åsikt förankrad i alla partier och på alla plan?

Problemet är, som jag tidigare nämnt, hur man definierar *lämpligt fördelade*. Kanske borde det förändras i lagen så att det står att alla skolor skall ha skolbibliotek? Då kommer följande fråga, vad är ett skolbibliotek? Är det en skrubbe med böcker i en hörna på en skola eller krävs något mer? Självklart krävs det mer än en skrubbe, och det är av yttersta vikt att skolbiblioteket är bemannat. Det måste också sättas press på rektorn att

¹²² Lpo 94

det ska finnas en genomtänkt arbetsplan angående biblioteket i skolan. Det är en självklarhet att skolan har en lokal arbetsplan, lika självklart borde det vara att skolbiblioteket ingår i den. Då kommer man osökt in på frågan om läroplanen. Jag måste erkänna att jag känner mig kluven i denna fråga. Jag är av den åsikten att kommunerna inte har något val om de ska satsa på skolbibliotek eller inte, utan det är ett måste. Det mindre kommuner kan göra är att integrera folk- och skolbibliotek men skolbibliotek måste finnas. Det finns, som sagt, stöd i bibliotekslagen som säger att det ska finnas "lämpligt fördelade skolbibliotek".¹²³ Däremot är frågan om det är tillräckligt tydligt uttryckt i Lpo 94 att det måste finnas skolbibliotek. Som blivande bibliotekarie, tycker jag att det självklart är så att för att uppnå de mål som beskrivs i läroplanen så måste skolbibliotek finnas. Men det är just för oss redan "frälsta". För dem som ännu inte har insett och fått förståelse för vilket pedagogiskt redskap skolbiblioteket är, behövs det tydligare riktlinjer för att tydliggöra vikten av skolbibliotek som också är bemannade.

Slutligen, har skolbiblioteket någon framtid? Det tror och hoppas jag verkligen. I och med att vi lever i ett informationsamhälle så är det svårt att se att skolbiblioteken inte skulle finnas kvar och ha en betydande roll i skolan. Men, eftersom jag under cirka 15 år har arbetat inom skolans värld är jag inte främmande inför de mängder av besparingskrav som har kommit genom åren och jag har svårt att tro att det inte ska bli några mer. Förhoppningsvis inser beslutsfattarna att det är klokt att låta bli skolbiblioteken, och för att de verkligen ska inse det får alla bibliotekarier fortsätta att arbeta med att visa vad de kan.

Något som är värt att se fram emot är när nästa läroplan kommer. Hur kommer den att vara formulerad? Läroplanens utformande kommer förmodligen ha stor betydelse i hur framtiden kommer att se ut för skolbiblioteken. Tidigare har min ambivalens angående Lpo 94 nämnts och dess brist på konkreta formuleringar angående skolbiblioteken. En tanke är att om skolbiblioteken konkretiseras i kommande läroplan måste skolan utveckla denna verksamhet. Om skolbiblioteksverksamheten blir något som skolan *skall* ha kommer rektorer och pedagoger i förlängningen bli övertygade att det är en verksamhet som måste finnas. Då kommer det kanske inte behövas någon lag om skolbibliotek utan de kommer att finnas ändå.

¹²³ Bibliotekslag 1996:1596

7 Förslag till fortsatt forskning

Under denna undersöknings gång har många frågor dykt upp och möjligheter att komma in på olika stickspår från mitt syfte och frågeställning. Dessa tankar och frågor kan vara förslag till fortsatt forskning i detta ämne.

Något som skulle vara intressant är att om några år återkomma till Lillestadskolan och genomföra samma undersökning för att se om och vad som har förändrats. En del i min undersökning var att se skillnaden mellan de två skolorna då den ena hade haft skolbibliotek under betydligt kortare period. Därför skulle det vara intressant att se skillnaden när det har gått några år.

Det som också skulle vara intressant är att göra denna undersökning på ett djupare plan. Att intervjua betydligt fler pedagoger och då med rektorns hjälp få kontakt med de pedagoger som inte är helt positiva till skolbiblioteksverksamheten. Även att inkludera eleverna i undersökningen skulle ge en djupare innebörd åt undersökningen.

En annan tanke är att djupare undersöka synen på lärande, både hos pedagoger, skolbibliotekarier och hos rektorer. Det skulle kunna vara en uppsats i sig att undersöka dessa yrkeskategoriers syn på lärande. Som exempelvis att kombinera intervjuer och observationer av pedagogernas arbete i skolan för att få en heltäckande bild av deras syn på lärande. Vid intervjuer kan man få fram vad pedagogerna säger att de menar med lärande och hur det går till. Om man sedan kompletterar med observationer kan dessa bekräfta eller förkasta det pedagogerna redan sagt i intervjuerna.

Det är också intressant att undersöka hur skolbiblioteket används i undervisningen och tanken på att använda läromedel i mycket begränsad form. Därför hade det varit intressant att undersöka fler skolor och rikta in sig på om och hur de använder sig av annan litteratur än läroböcker i sin undervisning.

Som synes har denna undersökning väckt många nya tankar och funderingar men det är inget som hindrar att en fortsättning kan ske. För om skolbiblioteksverksamheten ska ta den plats i skolans värld som den är berättigad till måste forskningen fortsätta för att understryka dess vikt inom skolan och dess mål att underlätta och stimulera lärandet för eleverna.

8 Sammanfattning

Bakgrunden till denna uppsats är att jag som är utbildad fritidspedagog och har arbetat som sådan i skolans värld cirka 15 år beslutade att omskola mig till bibliotekarie. Det har då känts naturligt att intressera mig för skolbibliotek och dess verksamhet. Skolan och skolbiblioteket är två kulturer som ska mötas och samarbeta för att främja elevernas lärande. Det är när dessa olika kulturer möts som svårigheter kan uppstå.

Tidigare undersökningar har visat att det är betydelsefullt att rektorer, skolbibliotekarier och pedagoger medvetandegör samarbetet sig emellan och att de sätter ord på och diskuterar hur de önskar att det ska fungera. Min undersökning bekräftar detta. Eftersom skolan är till för lärande är det viktigt att berörda parter diskuterar sin syn på vad lärande är och hur det går till.

Forskningen visar att skolbiblioteken har en betydelsefull funktion i skolans värld och för att dessa ska kunna bedriva ett bra arbete som syftar till att öka elevernas lärande menar jag att det är viktigt att samarbetet är väl fungerande och att de olika parterna inom skolan strävar åt samma håll.

Skolbiblioteksforum i Växjö kommun har till uppgift att stödja utvecklingen av skolbiblioteken i kommunen. Det är angeläget att ovan nämnda yrkeskategorier är medvetna om vad skolbiblioteket har för funktion. Jag undrar, utifrån detta hur rektorer, pedagoger och bibliotekarier ser på sitt samarbete genom skolbiblioteket och vad de vill få ut av samarbetet.

Syftet med denna uppsats är att belysa hur rektorer, skolbibliotekarier och pedagoger ser på skolbibliotekets funktion i läroprocessen på två F-6-skolor i Växjö tätort; Bokelundskolan och Lillestadskolan. Tanken är även att illustrera dessa yrkeskategoriers syn på sina respektive roller i skolbiblioteket samt hur de upplever samarbetet i skolbiblioteket.

På Bokelundskolan har det funnits skolbibliotek betydligt längre tid än på Lillestadskolan. Undersökningen ska också illustrera dessa yrkeskategoriers önskemål och förväntningar på samarbetet dem emellan. I denna undersökning ska det beskrivas skolbibliotekets funktion samt ovan nämnda yrkeskategoriers roller i skolbiblioteksverksamheten. Önskan att belysa dessa frågor kommer ifrån en vilja att i förlängningen kunna bidra till ett än bättre samarbete i skolan med skolbiblioteksverksamheten.

De frågeställningar som ställs är:

- Hur anser rektorer, skolbibliotekarier och pedagoger att lärande går till?
- Vilken funktion har skolbiblioteket?
- Vilka roller har rektorn, skolbibliotekarien och pedagoger i skolbiblioteket?
- Hur upplever rektorer, skolbibliotekarier och pedagoger samarbetet mellan skolan och skolbiblioteket?
- Hur önskar rektorer, skolbibliotekarier och pedagoger att samarbetet mellan skolan och skolbiblioteket ska vara?

För att få svar på dessa frågor användes kvalitativa intervjuer. Rektorer och skolbibliotekarierna på respektive skola samt fyra pedagoger på varje skola intervjuades. De var jämt fördelade över låg och mellanstadiet. För att få en bakgrund till skolbiblioteksverksamheten i Växjö kommun intervjuades även Skolbiblioteksforums chef, Monica Holm.

Som teoretisk utgångspunkt valdes tre olika teorier om lärande; traditionella perspektivet, individuell konstruktivism och socialkonstruktivism.

De som arbetar efter det traditionella perspektivet menar man att det finns en sanning som kan förmedlas bland annat med hjälp av läroböcker. Denna kunskap kan därefter återge verkligheten. Enligt detta perspektiv uppfattas elevens medvetenhet som tomt och som något som ska fyllas med kunskap. För att det ska lyckas tar pedagogen hjälp av straff och belöningar.

Den individuella konstruktivismen kan beskrivas genom Jean Piagets teorier och den innebär att individen själv konstruerar förståelse för omvärlden genom lärande. Stommen i denna teori är jämviktsprocessen som innebär att individen ständigt strävar efter att ha jämvikt i samspelet med omgivningen. Processen som innebär att individen anpassar sig till omvärlden kallas för ackommodation och assimilation är när omgivningen anpassas till individen.

Socialkonstruktivisterna menar att samhället inte är något som förmedlar en objektiv sanning och lärandet sker inom individen genom mötet med andra. De säger också att det lärande som har någon betydelse är den som sker mellan människor. Vidare beskrivs kort det som Ference Marton, Lars Owe Dahlgren, Lennart Svensson och Roger Säljö kom fram till i sin forskning om inläring i början av 1970-talet.

För att beskriva olika faktorer som påverkar skolbibliotekets verksamhet använder jag mig av en del som Brigitte Kühne och Louise Limberg har skrivit. Kühne beskriver fyra övergripande faktorer som påverkar möjligheten till införlivande av skolbiblioteket i skolan. Dessa fyra faktorer är: de fysiska, de psykologiska, utbildning och verksamhetens mål.

Det finns vissa problem som återkommer i samband med skolbibliotekets pedagogiska roll. Ett av dessa problem som Limberg diskuterar är användningen av sedvanliga läromedel. Andra problem är att lyckas förmedla vad skolbiblioteket kan användas till i undervisningen. Limberg påpekar också vikten av att fokusera på hur pedagogerna ser på kunskap och lärande.

Respondenterna i undersökningen är relativt överens om hur lärande går till. De flestas uppfattning stämde väl överens med den individuella konstruktivismen men några hade tendenser åt socialkonstruktivismen.

Skolbibliotekets funktion och skolbibliotekariens roll var svår att särskilja och respondenterna menar att den största uppgiften ligger i att verka för att öka elevernas intresse för läsning. De anser även att eleverna ska få bibliotekskunskap med informationssökning. I skolbibliotekariens uppgift ligger också att entusiasmera och stötta pedagogerna så att de använder skolbiblioteket som det är tänkt. Detta för att främja elevernas lärande och vara en förebild för eleverna.

Rektorns roll i skolbiblioteket är främst att vara stödjande och att för alla på skolan betona vikten av att läsa och använda sig av skolbiblioteket i undervisningen. Pedagogernas roll är bland annat att hjälpa till att till eleverna förmedla vikten av att läsa och använda sig av biblioteket.

De flesta upplevde att samarbetet mellan de olika yrkeskategorierna fungerade bra. Dock påpekades av skolbibliotekarien på Bokelundskolan och en av pedagogerna på samma skola att samarbetet kunde utvecklas mer med en del pedagoger. Bibliotekarien upplevde att hon fick arbeta hårdare med en del pedagoger för att de skulle förstå vikten av exempelvis bibliotekskunskap. Det var också det pedagogen hade uppfattat. Denne menade att i vissa arbetslag var det svårare för bibliotekarien att nå fram med sitt budskap.

En del av skolbibliotekets funktion och som även hänger samman med samarbetet är användandet av läromedel. På Bokelundskolan hade man minskat på inköp av läromedel till fördel av inköp av faktaböcker till biblioteket.

I undersökningen granskades även de olika yrkeskategoriernas syn på skolbibliotekets framtid i Sverige. Alla hade en positiv syn på framtiden för skolbibliotek förutom några orosmoln angående eventuella ekonomiska nedskärningar.

Undersökningen visar att det är viktigt att alla som arbetar på skolor regelbundet diskuterar sin syn på lärande. Detta för att om man arbetar för att främja elevernas lärande bör vara medveten om sin egen syn på lärande så att man kan arbeta än bättre mot utsatta mål.

För att skolbiblioteket ska kunna nå upp till sina mål är det betydelsefullt att det är tillgängligt, exempelvis genom lokalens placering och utförande. På Bokelundskolan är lokalen stor, ljus och bra placerad. Däremot är bibliotekslokalen på Lillestadskolan mindre bra men har under undersökningens gång blivit större. Rektorn, tillsammans med övrig intervjuad personal önskar en större och bättre placerad bibliotekslokal på Lillestadskolan.

Det som jag menar är av yttersta vikt är att förmedla till alla vad skolbiblioteken har för funktion och vilken roll skolbibliotekarien har däri. För att kunna förankra skolbiblioteksverksamheten i skolan måste man ta tillvara varandras kompetenser. För att det ska vara möjligt är det viktigt att man i de olika lärarutbildningarna inför, hur man kan använda skolbiblioteket i sitt arbete med eleverna. Det är även viktigt att bibliotekarieutbildningarna utvecklas mot att innehålla mer pedagogik.

Det krävs också att skolbibliotekarierna marknadsför sin verksamhet för att på så sätt sprida kunskap om skolbibliotekets funktion och skolbibliotekariens roll.

Referenslista

Tryckta källor

1998 års Läroplan för förskolan (Lpfö 98) Senaste lydelse av förordning om läroplan för förskolan 1998-06-11 (Senaste ändring SKOLFS 2005:11)

Aronsson, Annette 2004, *Vad vill vi med vårt skolbibliotek? En undersökning av attityder till skolbiblioteket bland skolledare och lärare*. Borås: Högsk. (BHS-magisteruppsats 2004:116)

Bibliotekslag: SFS 1996:1596 (1996)

Boström, J.E, (1929). Svensk läraretidning, Elin Lundewall 60 år, nr 11, s. 202
Finns även digital: <http://runeberg.org/svlartid/1929/0202.html> [2006-07-11]

Egidius, Henry 2002, *Pedagogik för 2000-talet*, 3 [rev.] uppl. Stockholm: Natur och kultur

Ehrin, Lina 2003, *”Det handlar om att hitta rätt bok till rätt person vid rätt tillfälle ”En undersökning av läsfrämjande verksamhet för ungdomar i åldern 13-19 år*. Borås: Högsk. (BHS-magisteruppsats 2003:41)

Forssell, Anna (red), (2005). *Boken om pedagogerna*, Säljö, R, L. S. Vygotskij – forskare, pedagog och visionär, Stockholm: Liber

Hård af Segerstad, Helene m fl, (1997). *Problembaserat lärande*, Stockholm: Liber

IFLA/UNESCO: s riktlinjer för skolbibliotek

Finns även digitalt: <http://www.ifla.org/VII/s11/pubs/sguide02-se.pdf> [2006-03-07]

Illeris, Knud (2001). *Lärande i mötet mellan Piaget, Freud och Marx*, Lund: Studentlitteratur

Kühne, Brigitte (1993). *Biblioteket - skolans hjärna?: skolbiblioteket som resurs i det undersökande arbetssättet på grundskolan*, Stockholm: Almqvist & Wiksell International

Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund: Studentlitteratur

Limberg, Louise (2003). *Skolbibliotekets pedagogiska roll: en kunskapsöversikt*, Stockholm: Statens skolverk

Limberg, Louise (1997). *Skolbiblioteksmodeller*, Göteborg: Chalmers bibl: s reprocentral

Lundewall, Elin (1933). *Om skolbiblioteket i folkskolan och dess samband med skolarbete: några praktiska erfarenheter*, Stockholm: Svenska tryckeriaktiebolaget

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94, Senaste lydelse av Förordning (SKOLFS 1994:1) om läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet

Finns även digitalt: <http://www.skolverket.se/skolfs?id=258>, [2006-05-02]

Marton, Ference (1977). *Inläring och omvärldsuppfattning: en bok om den studerande människan*, Stockholm: AWE/Geber

Nationalencyklopedin. Höganäs: Bra Böcker. (1993). Bd 10, s. 405-406: Kant

Nationalencyklopedin. Höganäs: Bra Böcker. (1994). Bd 15, s. 106: Piaget

Nationalencyklopedin. Höganäs: Bra Böcker. (1995). Bd 16, s. 537: Skinner

Nationalencyklopedin. Höganäs: Bra Böcker. (1996). Bd 20, s. 64: Vygotskij

Nilsson, Monica (2003). *Informationsfärdighet i skolan*, Lund: Bibliotekstjänst AB

Nilsson, Monica (1998). *Skolbiblioteket – skolans informationscentrum*, Lund: Studentlitteratur

Oscarsson, Annica (2005). *Wärnerssonpengarna: Ett specialdestinerat statsbidrag - hur fungerar det i en kommun?*

Finns även digitalt: <http://www.diva-portal.org/liu/abstract.xsql?dbid=5307> [2006-05-09]

Patel, Runa & Davidson, Bo (2003). *Forskningsmetodikens grunder*, Lund: Studentlitteratur

Rapp, Roselill 2002, *Är skolbiblioteket viktigt? En undersökning bland elever, lärare, skolbibliotekarie och skolledning om deras attityder, behov och förbättringsförslag på en 7-9 skola i Bergslagen*. Borås: Högsk. (BHS-magisteruppsats 2002:89)

Sellbjer, Stefan (2002). *Real konstruktivism: ett försök till syntes av två dominerande perspektiv på undervisning och lärande*, Växjö: Växjö Univ. Press

Skolbiblioteken i Sverige: kartläggning, analys och probleminventering (1999). Stockholm: Statens kulturråd

Skolbiblioteksforum, Lars Rejdnell – Verksamhetschef (presentationsmaterial)

Skolbiblioteksforums handlingsplan

Finns även digitalt: <http://www.skolweb.vaxjo.se/skolbiblioteksforum/> [2006-03-16]

Stensmo, Christer (1994). *Pedagogisk filosofi: en introduktion*, Lund: Studentlitteratur

Svenska Uneskorådets skriftserie nummer 2/2000: UNESCO: s skolbiblioteksmanifest

Finns även digitalt: <http://www.unesco-sweden.org/informationsmaterial/pdf/tva00version2.pdf> [2006-03-07]

Utbildnings- och kulturdepartementet, Regeringskansliet: Pressmeddelande.
Skolministern presenterade satsning på skolbibliotek och läsning på Bok- och biblioteksmässan 2005-09-30

Finns även digitalt: <http://www.regeringen.se/sb/d/5852/a/50854-> [2006-04-19]

Växjö universitet, Utbildningsplan för Programmet för biblioteks- och informationsvetenskap 120 poäng

Finns även digitalt: <http://www.student.vxu.se/utbildning/pdf/200501130824060001.pdf>
[2006-05-01]

Digitala källor

Högskolan i Borås: <http://www.hb.se/bhs/personal/lol.htm> [2006-07-11]

Skolwebb 1-16, Växjö kommun: <http://www.skolwebb.vaxjo.se/> [2006-02-28]

Westlund, Ingrid 2004, *Tiden i måluppfyllelsens tjänst*, Studies in Educational Policy and Educational Philosophy E-tidskrift 2004:1

<http://www.upi.artisan.se/docs/Doc201.pdf#search=%22ramfaktorteorin%22>
[2006-09-24]

Växjö universitet: <http://www.vxu.se/hum/utb/presentationer/biblvet.html> [2006-07-11]

I författarens ägo:

Högskolan i Kristianstad, Enheten för lärarutbildning, *Utbildningsplan, Lärarutbildning, minst 140 poäng eller minst 180 poäng*, fastställd i Nämnden för utbildningsvetenskap 2005-06-08

Muntliga källor

Utskrifter av ljudupptagningar av intervjuer genomförda under februari och mars 2006 som finns i författarens ägo med:

Intervju med Monica Holm, Skolbiblioteksforums chef, Växjö

Intervjuer med fyra pedagoger på Bokelundskolan, Växjö

Intervju med rektor på Bokelundskolan, Växjö

Intervju med skolbibliotekarie på Bokelundskolan, Växjö

Intervjuer med fyra pedagoger på Lillestadskolan, Växjö

Intervju med rektor på Lillestadskolan, Växjö

Intervju med skolbibliotekarie på Lillestadskolan, Växjö

Bilagor

Bilaga 1

Intervjufrågor till skolbiblioteksforums chef

1. Berätta om bakgrunden till hur Skolbiblioteksforum startade.
2. Hur många arbetar inom Skolbiblioteksforum?
3. Hur är Skolbiblioteksforums verksamhet upplagd?
4. Vad anser du om de styrdokument som finns för Skolbiblioteksforum?
5. Vilka mål finns med Skolbiblioteksforums verksamhet?
6. Hur fungerar samarbetet med rektorerna på skolorna?
7. Skulle du vilja att samarbetet fungerade på något annat sätt? Om ja, hur?
8. Hur fungerar samarbetet med lärarna på skolorna?
9. Skulle du vilja att samarbetet fungerade på något annat sätt? Om ja, hur?
10. År 2004 vann ni utmärkelsen Bästa bibliotek. Varför tror du att ni gjorde det?
11. Vilka är dina ambitioner för framtiden?
12. Hur ser framtiden ut för Skolbiblioteksforum?

Bilaga 2

Intervjufrågor till rektor

1. Vad är lärande för dig?
2. Hur menar du att lärande går till?
3. Berätta om ert skolbibliotek.
4. Vad är skolbiblioteket till för?
5. Vad anser du att skolbibliotekarien kan bidra med i skolan?
6. Finns skolbiblioteket med i er skolplan?
7. I Lpo 94 nämns bibliotek bara som ett exempel på stöd i undervisningen. Vad anser du om det?
8. Hur fungerar samarbetet mellan dig, som rektor, och skolbibliotekarien?
9. Hur finansieras bibliotekets bestånd?
10. Vem väljer ut vad som ska köpas in?
11. Hur tycker du att samarbetet mellan lärarna och skolbibliotekarien fungerar?
12. Skulle du önska att samarbetet fungerade på något annat sätt?
13. Om ja, hur?
14. Vad kan du som rektor göra för att främja samarbetet?
15. Vad anser du att lärarna har för roll i skolbiblioteket?
16. Vad anser du att du har för roll i skolbiblioteket?
17. Hur tror du att framtiden ser ut för skolbibliotek?

Bilaga 3

Intervjufrågor till lärare

1. Vad är lärande för dig?
2. Hur menar du att lärande går till?
3. Berätta om ert skolbibliotek.
4. Vad är skolbiblioteket till för?
5. I Lpo 94 nämns bibliotek bara som ett exempel på stöd i undervisningen. Vad anser du om det?
6. Vad menar du att skolbibliotekarien kan bidra med i skolan?
7. Hur fungerar samarbetet mellan lärarna och skolbibliotekarien?
8. Skulle du önska att samarbetet fungerade på något annat sätt?
9. Om ja, hur?
10. Vem bestämmer vad som ska köpas in till biblioteket?
11. Vad är din roll som lärare i skolbiblioteket?
12. Vad anser du att rektorn har för roll i skolbiblioteket?
13. Hur tror du att framtiden ser ut för skolbibliotek?

Bilaga 4

Intervjufrågor till bibliotekarie

1. Vad är lärande för dig?
2. Hur menar du att lärande går till?
3. Berätta om ert skolbibliotek.
4. Vad är skolbiblioteket till för?
5. Vad menar du att skolbibliotekarien kan bidra med i skolan?
6. Hur fungerar samarbetet mellan lärarna och dig som skolbibliotekarie?
7. Skulle du önska att samarbetet fungerade på något annat sätt?
8. Om ja, hur?
9. Vad anser du om de styrdokument som finns för Skolbiblioteksforum?
10. I Lpo 94 nämns bibliotek bara som ett exempel på stöd i undervisningen. Vad anser du om det?
11. Hur finansieras bibliotekets bestånd?
12. Vem väljer ut vad som ska köpas in?
13. Vad anser du att lärarna har för roll i skolbiblioteket?
14. Vad anser du att rektorn har för roll i skolbiblioteket?
15. Hur tror du att framtiden ser ut för skolbibliotek i allmänhet?
16. År 2004 vann ni utmärkelsen Bästa bibliotek. Varför tror du att ni gjorde det?
17. Vilka är dina ambitioner för framtiden?
18. Hur ser framtiden ut för Skolbiblioteksforum?